

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Taloushallinto

2012

Marika Peltoniemi

TOIMINIMESTÄ OSAKEYHTIÖKSI

Negatiivisen oman pääoman ongelma

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous | Taloushallinto

2012 | 60 sivua

Pirjo Varanka

Marika Peltoniemi

TOIMINIMESTÄ OSAKEYHTIÖKSI NEGATIIVISEN OMAN PÄÄOMAN ONGELMA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten yrityksen negatiivisen oman pääoman kanssa tulisi toimia muutettaessa toiminimi osakeyhtiöksi. Työ helpottaa tilitoimistoa tulkitsemaan tilanteen ja käsittelemään sen kirjanpidollisesti oikein.

Tarve tutkimukselle ilmeni tilitoimistoympäristössä. Case-yrityksen muutosvuoden tilinpäätösinformaatiota on muokattu niin, että tilanne on ongelman kannalta säilynyt muuttumattomana. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostui lakitekstien, kirjallisuuden ja internet-lähteiden pohjalta.

Yksityisen osakeyhtiön perustamisosakepääoman on oltava vähintään 2 500 euroa. Mikäli toiminimi halutaan muuttaa osakeyhtiöksi, on sen varojen ja velkojen erotuksen riittävä kattamaan osakepääoma.

Muutosvaiheessa ongelmaksi saattaa muodostua negatiivinen oma pääoma. Negatiivinen oma pääoma voi johtua ylisuurista yksityisöistä tai tappioista. Mikäli muutos halutaan toteuttaa, on negatiivisuus korjattava. Tutkimuksessa käsiteltiin seuraavat korjauskeinot: lisäpääomasijoitus, arvonkorotus arvonkorotuskelpoisiin varoihin, lainasaamiseksi kirjaaminen tai negatiivisuuden sijoittaminen sijoitettuun vapaaseen omaan pääomaan.

Mikäli korjauskeinot eivät sovellu, on löydettävä muita vaihtoehtoja. Kaikkia yrityksen varoja ja velkoja ei tarvitse siirtää osakeyhtiöön, mikäli yrityksen identiteetti ei vaarannu. Tällöin velkojen poislukeminen saattaa korjata negatiivisen oman pääoman ongelman. Toinen vaihtoehto on hakea virheellisen rekisteröimispäätöksen korjaamista asiavirheen perusteella. Tällöin toimintaa jatketaan toiminimenä. Kolmantena vaihtoehtona on perua toiminimen lopettamispäätös ja jatkaa toimintaa sekä toiminimenä että osakeyhtiönä.

Tilitoimisto ei voi oma-aloitteisesti päättää, miten kyseinen ongelma ratkaistaan. Asiakkaalta tarvitaan kaikissa tapauksissa vähintään suostumus ja mahdollisesti toimenpiteitä. Läheinen yhteistyö asiakkaan kanssa ennaltaehkäisee ongelmia tai ainakin nopeuttaa niihin reagointia. Vastuukysymysten vuoksi tilitoimiston on syytä huolellisesti dokumentoida prosessin käsittely alusta loppuun. Lisäksi tulee muistaa, että mikä ei ole toiminimen kohdalla ongelma, voi olla sitä osakeyhtiössä.

ASIASANAT:

Toiminimi, osakeyhtiö, yritysmuodon muutos, negatiivinen oma pääoma

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Business | Financial Management

2012 | 60 pages

Pirjo Varanka

Marika Peltoniemi

FROM PRIVATE BUSINESS INTO LIMITED LIABILITY COMPANY –THE PROBLEM OF NEGATIVE EQUITY

The purpose of this study was to find out how private businesses with negative equity should act when they are changing the type of the business into a limited liability company.

The need for the study came from an accounting firm. The case company's financial statement for the year of the transformation was altered so that the situation remained unchanged concerning the problem.

The founding share capital of a private limited liability company must be at least 2 500 Euros. If a private business is transformed into a limited liability company, the assets must cover both the share capital and the liabilities.

The negative equity can become an issue in the transformation. Negative equity may be formed because of the entrepreneur's private use and/or because of losses. If one wants to complete the transformation, the negative equity issue must be addressed. Possible methods include an additional capital investment, an appreciation of eligible assets, conversion of the negative equity into loan receivables or the conversion of the negativity into unrestricted equity.

If these methods are not suitable, other options should be considered. These options are to exclude some assets and/or liabilities, to apply for the removal of the registration because of a mistake made in the registration process or to cancel the decision to end the private business and continue the business both in the private business and in the limited liability company.

The accounting firm cannot independently decide how to act. The customer's approval and possible actions are needed in every course of action. Close co-operation with the customer prevents many problems or at least makes a quick reaction possible. Close co-operation improves customer knowledge and facilitates the tracking of changes. Some issues are not a problem in a private business, but might be one in a limited liability company.

KEYWORDS:

Private business, limited liability company, change of corporate form, negative equity

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TOIMINIMI	8
2.1 Yleiskatsaus toiminimeen	8
2.2 Oikeudet ja velvollisuudet	9
2.3 Verotus	10
2.4 Nettovarallisuuden määrittäminen	15
3 OSAKEYHTIÖ	17
3.1 Yleiskatsaus osakeyhtiöön	17
3.2 Pääomarakenne	18
3.3 Negatiivinen oma pääoma	19
3.4 Varojen nostaminen osakeyhtiöstä	21
3.5 Osakeyhtiön tuloverotus	24
4 YRITYSMUODON MUUTTAMINEN	28
4.1 Muutoksen syitä	28
4.2 Muutosperiaatteet	28
4.3 Toiminimen muutos osakeyhtiöksi	29
4.4 Negatiivisen oman pääoman korjauskeinot	33
4.5 Virheellisen päätöksen korjaaminen	40
5 CASE-YRITYS	42
5.1 Tutkimuksen tausta	42
5.2 Yritys Tmi:n verotus	45
5.3 Negatiivisen oman pääoman korjauskeinot ja varojen poislukeminen	48
5.4 Johtopäätökset	54
6 PÄÄTELMÄT	57
LÄHTEET	59

ESIMERKIT

Esimerkki 1. Negatiivinen oma pääoma yksityisottojen johdosta	11
Esimerkki 2. Toiminimen oma pääoma ilman yksityisottoja ja – sijoituksia	12
Esimerkki 3. Läpilainaus ja lainan palautus	14
Esimerkki 4. Nettovarallisuuden määrittäminen	15
Esimerkki 5. Taseen oman pääoman selvityslaskelma	21
Esimerkki 6. Osakkeiden matemaattinen arvo ja verotus	25
Esimerkki 7. Lisäpääomasijoitus oman pääoman negatiivisuuden korjaajana	34
Esimerkki 8. Arvonkorotus oman pääoman negatiivisuuden korjaajana	36
Esimerkki 9. Lainasaamiseksi kirjaaminen oman pääoman korjauskeinona	37
Esimerkki 10. Varallisuuslaskelma	38
Esimerkki 11. Negatiivisuuden siirto vapaaseen omaan pääomaan	40

KUVAT

Kuva 1. Oikaistu negatiivinen oma pääoma ja vähennyskelvottomat korkokulut (Verohallinto 2011, lomake 5, kohta VII)	13
---	----

TAULUKOT

Taulukko 1. Yritys Tmi:n tuloslaskelma muutostilikaudelta	43
Taulukko 2. Yritys Tmi tase muutostilikaudelta	44
Taulukko 3. Elinkeino toiminnan verotettavan tuloksen laskeminen	45
Taulukko 4. Laskelma vähennyskelvottomista korkokuluista	46
Taulukko 5. Vuoden 2011 valtion tuloveroasteikko (Verohallinto 2010)	47
Taulukko 6. Ansiotuloveron laskeminen	48
Taulukko 7. Quick ratio ja omavaraisuusaste	50
Taulukko 8. Yritys Oy:n tase lainasaamisten kirjaamisen jälkeen	51
Taulukko 9. Yrityksen varallisuuslaskelma	53

1 JOHDANTO

Suomalainen yrityskanta sisältää enimmäkseen pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Yrittäjyys on saattanut olla valinta, pakko tai siihen on ajaututtu. Mikäli yrittäjä ei peri tai osta yritystään, on sen lähdettävä liikkeelle perustamistoimista. Tässä vaiheessa moni valitsee toiminimen, koska se on oikeudellisesti yksinkertaisin yritysmuoto. Toiminimen perustaminen on halpaa ja ylläpitäminen yksinkertaista.

Perustamisvaiheessa monella yrittäjällä ei välttämättä ole tarpeeksi tietoa eri yritysmuotojen eduista, velvoitteista tai riskeistä. Liiketoiminnan kehittyessä saattaa käydä ilmi, että toiminimi ei enää olekaan paras vaihtoehto. Taustalta voidaan löytää niin oikeudellisia kuin verotuksellisiakin syitä.

Itse muutokseen tulisi varata aikaa, koska siihen liittyy monenlaisia muotovaatimuksia ja ehtoja. Mikäli asioihin ei tässä vaiheessa perehdytä tarpeeksi, saattaa eteen tulla odottamattomia ongelmia, joiden ratkaisu ei välttämättä ole yksinkertaista. Yksi tällainen ongelma voi olla negatiivisen oman pääoman ongelma muutettaessa toiminimi osakeyhtiöksi. Ongelmien kohdalla vaadittavat ratkaisut saattavat olla valmistautumattomalle yrittäjälle kalliita ja vaikeita.

Tällaiset ongelmat eivät ole yleisimpiä tilitoimiston hoitamia asioita. Tästä huolimatta ammattilaisten odotetaan ratkaisevan ongelmat nopeasti ja sujuvasti. Taloushallinnon ammattilaisen olisi hyvä tuntea nämä rajoitukset taatakseen ammattitaitoisen ja asiakaslähtöisen palvelun sekä pitkän asiakassuhteen.

Osakeyhtiöitä on tutkittu paljon. Toiminimen yksinkertaisen rakenteen vuoksi siihen ei ole keskitytty yhtä perusteellisesti. Vaikka toiminimi muutetaan usein osakeyhtiöksi, ei tätä asiaa ole käsitelty käytännön osalta erityisen tarkasti. Oikeustieteelliset lähteet käsittelevät tilannetta varsin yleisellä tasolla. Usein keskitytään enemmän henkilöyhtiön muuttamiseen osakeyhtiöksi. Muutoksesta ei ole kirjoitettu täysin yhtenäistä ja yksinkertaista opasta, jossa kerrottaisiin yksityiskohtaisesti, miten minkäkin erän kanssa tulee toimia missäkin vaiheessa.

Tutkielma tehdään tilitoimistoympäristöön helpottamaan puheena olevan ongelman tunnistamia ja antamaan malleja sen ratkaisemiseen. Työn lähtökohtana on yritys, joka on muuttanut yritysmuotonsa toiminimestä osakeyhtiöksi. Muutos ei ole kovin yksinkertainen, koska yrityksellä on varsin mittava negatiivinen oma pääoma, joka on saattanut syntyä läpilainauksen takia. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, miten muutostilanteessa tulisi negatiivisen oman pääoman kanssa toimia. Tutkielma rajataan koskemaan pelkästään toiminimeä ja pientä osakeyhtiötä. Koska yritysmuodon muutokseen liittyvät hyvin vahvasti sekä juridiset että verotukselliset näkökohdat, keskitytään työssä myös näihin. Teoreettinen viitekehys muodostuu lakien, kirjallisuuden ja internetlähteiden pohjalle. Teoriaosuuden esimerkit ovat kuvitteellisia ja ne on pyritty laatimaan mahdollisimman hyvin käytännönläheisiksi ja realistisiksi.

Johdannon jälkeen paneudutaan toiminimeen, jota ensin selvennetään yleisellä tasolla. Tämän jälkeen perehdytään tarkemmin omistajan oikeuksiin, velvollisuuksiin, toiminimen verotuksellisiin näkökohtiin sekä nettovarallisuuden määrittämiseen. Seuraavaksi keskitytään osakeyhtiöön. Ensimmäinen käydään läpi osakeyhtiötä suppeasti yleisellä tasolla. Seuraavaksi keskitytään pääomarakenteeseen, negatiiviseen omaan pääomaan sekä osakeyhtiön verotukseen. Tätä lukua seuraa itse yritysmuodon muutosta koskeva luku, jossa käsitellään muutoksen taustaa, muutosperiaatteita, itse muutosta, sen yhteydessä esiin tulevia ongelmia ja niiden korjauskeinoja sekä virheellisen muutospäätöksen korjaamista.

Teoriasta siirrytään case-yritykseen, jonka pohjana on yhtiömuodonmuutostilikauden muokattu tilinpäätösinformaatio. Ensimmäinen tarkastellaan osakeyhtiöksi muutettavaa toiminimeä. Yritystä käsitellään hyvin suppeasti, eikä sen tarkemmalla yksilöimisellä ole työn kannalta merkitystä. Toiminimen osalta selvitetään yrityksen lähtötilanne ja verokohtelu ennen muutosta. Yritykseen sovelletaan vuoden 2011 verotusta. Taloudellinen tilanne on pohjana muutokselle. Ongelmia aiheuttaa esiin tullut negatiivinen oma pääoma. Yrityksen tilanteeseen perustuen analysoidaan negatiivisuuden korjauskeinot. Lopuksi esitellään case-yrityksen osalta johtopäätökset ja toimintaehdotukset sekä yleiset johtopäätökset.

2 TOIMINIMI

2.1 Yleiskatsaus toiminimeen

Patentti- ja rekisterihallituksen (2011) tilastojen mukaan Suomessa toimi vuoden 2011 loppupuolella 185 624 yksityistä elinkeinonharjoittajaa. Huolimatta haastavasta taloudellisesta tilanteesta toimijoiden määrä on kasvanut 26,5 % vuoden 2008 lopusta. Yksi syy kasvuun saattoi olla yksityisliikkeen yksinkertainen oikeudellinen rakenne. Yksityisliikkeellä tarkoitetaan Euroopan talousalueella asuvan luonnollisen henkilön omista nimissään harjoittamaa elinkeinotoimintaa. (Hoppu & Hoppu 2008, 275) Myös alle 18-vuotias voi toimia ammatintai liikkeenharjoittajana huoltajan tai edunvalvojan suostumuksella (Verohallinto, 2010).

Yksityisliike on varsin puhekielinen ilmaisu. Vaikka edellä elinkeinonharjoittaja ymmärrettiin laajassa merkityksessä, jaetaan yksityisliike virallisesti kahtia elinkeinon- ja ammatinharjoittamiseen. Henkilökohtainen ammattitaito on ammattitoiminnassa merkittävämmässä asemassa kuin elinkeinotoiminnassa. Kirjanpitolautakunnan erottelun mukaan ammattitoiminnassa käytettävä organisaatio on suppeampi ja tuotantovälineiden osuus vähäisempi kuin liiketoiminnassa. Liiketoiminnassa sijoitettu pääoma on yleensä suurempi. Lisäksi liiketoiminta on ansaintatarkoituksessa tapahtuvaa jatkuvaksi tarkoitettua tuotanto- ja palvelutoimintaa, johon sisältyy riski. Oikeudellisesti ammatin- ja elinkeinonharjoittaja eivät eroa toisistaan. Kummassakaan tapauksessa ei synny erillistä oikeushenkilöä vaan yrittäjä tekee itse päätöksenä ja on henkilökohtaisessa vastuussa liikkeensä sitoumuksista. (Salin 2005, 10–11.)

Usein yksityinen ammatin- ja elinkeinonharjoittaja ymmärretään synonyymiksi toiminimelle. Tutkielmassa termiä käytetäänkin tässä tarkoituksessa, vaikka toiminimilain (128/1979, TNimiL) 1 §:n 1 momentin mukaan toiminimellä tarkoitetaan elinkeinonharjoittajan toiminnassaan käyttämää nimeä, joka on TNimiL 8 § mukaisesti yritystä yksilöivä tunnusmerkki. Velvoitetta toiminimen käyttämisel-

le ei ole. Toiminimen voidaan kuitenkin ajatella helpottavan päivittäisiä liiketoimia, kun yrityksen sidosryhmät tunnistavat yrityksen. Lisäksi toiminimellä on oma vakiintunut paikkansa yksilöimisvälineenä eri julkisoikeudellisissa asiayhteyksissä, kuten esimerkiksi verotuksessa ja oikeudenkäynneissä. (Castrén 2008, 3–7.) Tästä syystä yleensä suositellaan myös toiminimen rekisteröimistä yhtiön perustamisen yhteydessä.

2.2 Oikeudet ja velvollisuudet

Toiminimi on suhteellisen yksinkertainen toimintamuoto. Kuten muillakin toimintamuodoilla on yksityisellä elinkeinonharjoittajalla niin oikeuksia kuin velvollisuuksia. Liikkeen omistajalla on oikeus edustaa liikettä ja tehdä itse lain sallimissa rajoissa toiminimeään koskevat oikeustoimet. Omistaja on tässä tapauksessa itse yksin vastuussa liikkeensä sitoumuksista. Tämä tarkoittaa siis sitä, että toiminimen omistaja on itse niin yksityis- kuin yritysvarallisuudellaankin vastuussa liikkeensä puolesta tekemistään sitoumuksista. Yksityisvarallisuus ja yritysvarallisuus muodostavat yhden varallisuuskokonaisuuden. Näin ollen omistaja on yksityishenkilönä ottamistaan veloista vastuussa yksityisomaisuutensa lisäksi myös liikeomaisuudellaan. Mitään etuoikeuksia kumpaankaan varallisuuteen ei ole. Kirjanpidossa varallisuudet kuitenkin erotellaan ja pyritään keskittymään pelkästään yritysvarallisuuteen. (Hoppu & Hoppu 2008, 275.)

Kirjanpitolain (1336/1997, KPL) 1 §:n mukaan jokainen, joka harjoittaa liike tai ammattitoimintaa on toiminnastaan kirjanpitovelvollinen. Kirjanpitoon merkitään yritystoimintaan liittyvät tulot, menot, rahoitustapahtumat sekä niiden siirto- ja oikaisuerät. Kirjanpitoon ei kuulu merkitä yksityistalouteen liittyviä tuloja ja menoja (Salin 2005, 10). Koska yksityisen elinkeinonharjoittajan toimintaa ei kuitenkaan ole tältä osin erityisesti säädelty, voi hän tilikauden aikana rahoittaa yrityksensä toimintaa siirtämällä rahaa yksityistililtä yrityksen tilille tai maksamalla laskuja suoraan yksityistililtä. Tällöin puhutaan yksityissijoituksista. Niiden vastakohtana ovat puolestaan yksityisotot. Tällöin elinkeinonharjoittaja ottaa omaan käyttöönsä rahaa yrityksen tililtä tai maksaa sieltä yksityislaskuja. Yksi-

tyissijoitukset lisäävät yrityksen omaa pääomaa ja yksityisötöt vähentävät sitä (Salin 2005, 94). Kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä saatavat tiedot ja niissä tehdyt tahdonilmaisut muodostavat perustan elinkeinoverotukselle (Kukkonen & Walden 2011, 18).

2.3 Verotus

Laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1968, EVL) 2 §:n mukaan yksityisen elinkeinonharjoittajan liike- tai ammattitoiminta muodostaa elinkeinotoiminnan tulolähteen. Tuloverolain (1535/1992, TVL) 38 §:n mukaisesti yksityisen elinkeinonharjoittajan yritystulo voidaan jakaa ansio- ja pääomatuloon. Pääomatuloksi lasketaan määrä, joka vastaa elinkeinotoimintaan kuuluneelle nettovarallisuudelle laskettua 20 %:n tuottoa. Loput yritystulosta on ansiotuloa. Verovelvollisen vaatimuksesta tuotot voidaan laskea myös 10 %:n tai 0 %:n mukaan. 0 % -vaihtoehdon valinta tuli mahdolliseksi vuoden 2010 alusta. Laskettaessa pääomatulo-osuutta TVL 38 – 40 §:n mukaiseen nettovarallisuuteen lisätään 41 §:n perusteella 30 % verovuoden päättymistä edeltäneiden 12 kuukauden aikana maksettujen elinkeinotoiminnan ennakonpidätyksen alaisten palkkojen määrästä. TVL 38 §:n mukaan laskentaperusteena pääomatulo-osuudelle käytetään verovuotta edeltäneen verovuoden päättyessä ollutta nettovarallisuutta.

Yritystulo jaetaan yleensä kokonaisuudessaan ansio- ja pääomatuloksi. Mikäli nettovarallisuus on kuitenkin vähäinen, voidaan ansiotuloksi katsoa myös sellaiset erät, jotka normaalisti olisivat pääomatuloa. Nettovarallisuudesta riippumatta verovelvollisen omistamien elinkeinotoiminnan käyttöomaisuuteen kuuluvien kiinteistöjen ja arvopaperien luovutusvoitot kuuluvat kuitenkin aina pääomatuloon. Ansiotulot verotetaan progressiivisen veroasteikon mukaan ja pääomatuloja suhteellisen verokannan mukaan. (Kukkonen & Walden 2011, 20–21.) Pääomatulojen verokanta oli vuonna 2011 28 %. Vuonna 2012 se on 30 % ja yli 50 000 euron pääomatuloista 32 % (Verohallinto 2012).

Monella pienellä toiminimellä oma pääoma saattaa kääntyä negatiiviseksi, mikä aiheutuu tappiosta tai yksityisotoista. Näistä yksityisötöt lienee tavallisempi syy.

Yksityisotot ovat toiminimen kohdalla täysin sallittuja eikä negatiivisella omalla pääomalla, osakeyhtiöstä poiketen, ole välttämättä suuria seuraamuksia. Tilannetta selvennetään seuraavissa esimerkeissä toiminimen oman pääoman kohdalta.

Esimerkki 1. Negatiivinen oma pääoma yksityisottojen johdosta

OMA PÄÄOMA		
	<u>2011</u>	<u>2012</u>
Yksityisotto	5 000-	7 000-
Yksityissijoitus	12 000	12000
Oma pääoma	7 000	5 000
Edellisten tilikausien tulos	0	5 000-
Tilikauden tappio	5 000-	1 000-
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	2 000	1 000-

Esimerkissä 1 on kyseessä kuvitteellinen 2011 toimintaansa aloittava yritys. Yrittäjä on sijoittanut aloituspääomaksi 10 000 euroa. Yrittäjä on tehnyt yksityisottoja ensimmäisenä vuotena 5 000 euron edestä ja lisäyksityissijoituksia 2 000 euron edestä. Tappiota yritys on tuottanut 5 000 euroa. Ensimmäisenä vuotena oma pääoma on ollut 2 000 euroa positiivinen. Toisena vuotena yksityisottoja on otettu 2 000 euroa lisää eikä yksityissijoituksia ole tehty ollenkaan. Tässä vaiheessa oma pääoma olisi vielä positiivinen, mutta koska siihen lisätään vielä edellisen ja tämän tilikauden tappiot kääntyy oma pääoma jo 1 000 euroa negatiiviseksi. Vertailun vuoksi tarkastellaan esimerkki 2:ssa samaa tilannetta sillä poikkeuksella, että yksityisottoja ei tehdä toisena vuotena laisinkaan.

Kuten 2 esimerkistä voi havaita, molempina vuosina oma pääoma jää positiiviseksi. Vuonna 2012 nimenomaan siksi, että yksityisottoja ei ole tehty. Esimerkki 2:n tilanne ei ole kovin tyypillinen, koska yksityisotot ja -sijoitukset ovat toiminimen kohdalla varsin arkipäiväisiä.

Esimerkki 2. Toiminimen oma pääoma ilman yksityisottoja ja – sijoituksia

OMA PÄÄOMA	<u>2011</u>	<u>2012</u>
Yksityisotto	5 000-	5 000-
Yksityissijoitus	12 000	12 000
Oma pääoma	7 000	7 000
Edellisten tilikausien tulos	0	5 000-
Tilikauden tappio	5 000-	1 000-
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	2 000	1 000

Yksityisottoihin saattaa sisältyä myös jonkin verran läpilainausta. Läpilainauksella tarkoitetaan sitä, että yrittäjä on ottanut yrityksen nimiin lainan, mutta nostanut rahat yksityiseen käyttöönsä. Myöhemmin esitettävässä esimerkissä 3:ssa havainnollistetaan tällaista tilannetta.

EVL 18 § 2 momentin mukaan elinkeinotoiminnasta johtuneena menona ei pidetä sitä osaa koroista, joka vastaa toiminimestä eri vuosina nostettujen yksityisottojen johdosta syntyneitä negatiivista oman pääoman jäännöstä kerrottuna korkoprosentilla, jonka suuruus on Suomen Pankin peruskorko lisättynä yhdellä prosenttiyksiköllä. Negatiivinen jäännös lasketaan siten, että verovuoden taseen osoittamasta negatiivisen oman pääoman määrästä vähennetään syntyneet tappiot, joiden kattamiseen ei ole kertynyt voittovaroja, ja siihen lisätään tehdyt arvonorotukset.

Mikäli yrityksellä ei ole vierasta pääomaa, eikä näin ollen korkokulujakaan, ei veroseuraamuksia synny (Kukkonen & Walden 2011, 28). Käytännössä kahdenkertaista kirjanpitoa pitävä yksityinen elinkeinonharjoittaja ilmoittaa veroilmoituksessa laskelman korkokuluista, jotka eivät ole vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnan tulolähteestä. Kuvassa 1. esitetään veroilmoituksen kohta korkokulujen vähennyskelvottomuuden laskemisesta.

VII Laskelma korkokuluista, jotka eivät ole vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnan tulolähteen tulosta silloin, kun oma pääoma on yksityisottojen vuoksi negatiivinen (EVL 18.2 §)

Tämän kohdan täyttää vain kahdenkertaista kirjanpitoa pitävä liikkeen- tai ammatinharjoittaja.

	euro	snt
Taseen mukainen negatiivinen oma pääoma (ilman etumerkkiä)		
Lisätään		
Omaan pääomaan sisältyvät arvonorotukset	+	
Vähennetään		
Tilikauden tappio	-	
Aikaisempien tilikausien tappiot, joiden kattamiseen ei ole kertynyt voittovaroja	-	
Oikaistu negatiivinen oma pääoma ³⁾	=	
Korot, jotka eivät ole vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnan tulolähteen tulosta	383	
..... X Oikaistu negatiivinen oma pääoma Peruskorko + 1 %	=	

1) Ns. kustannuskorvauspäätös (VeroHp 1182/32/2010)

2) Siirtäkää sivulle 2 kohtaan 2 Elinkeinotoiminnan kulut, Lisävähennykset.

3) Siirtäkää määrä sivulle 4 kohtaan VIII Varallisuuslaskelma, 2 Elinkeinotoiminnan velat, Oikaistu negatiivinen oma pääoma, ei kuitenkaan enempää kuin elinkeinotoiminnan velkojen yhteismäärä on.

Kuva 1. Oikaistu negatiivinen oma pääoma ja vähennyskelvottomat korkokulut (Verohallinto 2011, lomake 5, kohta VII)

Seuraavalla sivulla olevassa 3. esimerkissä on jälleen kuvitteellinen yritys, joka on toiminut jo muutaman vuoden. Yrittäjä on nostanut lainaa yritykselleen, josta hän on nostanut yksityiskäyttöön 16 000 euroa vuonna 2011. Läpilainauksen vuoksi yrityksen oma pääoma on kääntynyt negatiiviseksi 1000 euroa. Koska yrittäjä on läpilainannut rahat omaan käyttöönsä, ovat lainan korot osittain vähennyskelvottomia. Vuoden 2012 alussa yrittäjä on maksanut lainan takaisin yritykselleen, jonka jälkeen sitä käytettiin elinkeinotoimintaan. Vuonna 2012 takaisinmaksun ansiosta oma pääoma on positiivinen, ja vuoden 2012 korkokulut ovat vähennyskelpoisia. Lisäksi vuonna 2012 lainaa on lyhennetty 5 000 euroa.

Kuten esimerkin 3 kohdalla todettiin, sovelletaan vuoteen 2011 korkokulujen osittaista vähennyskelvottomuutta. Negatiivinen oma pääoma oli vuonna 2011 1 000 euroa. Kuten aikaisemmin esitetystä kuviosta 1 näkee, seuraavaksi tähän lisättäisiin arvonorotukset ja vähennettäisiin tappiot. Kumpiakaan eriä ei tässä esimerkissä kuitenkaan ole. Negatiivinen oma pääoma on tässä tapauksessa 1 000 euroa. Oikaisun jälkeen päästäisiin itse vähennyskelvottomien korkojen

laskemiseen. Peruskorko oli Verohallinnon (28.3.2012) mukaan vuonna 2011 1,5 % kesäkuun loppuun saakka ja 2 % loppuvuoden ajan. Tällöin laskelma olisi $1000 \text{ €} * (2 \% + 1 \%) = 30 \text{ €}$. Vähennyskelvottomia korkokuluja olisi tässä tapauksessa 30 euroa.

Esimerkki 3. Läpilainaus ja lainan palautus

VASTATTAVAA	<u>2011</u>	<u>2012</u>
OMA PÄÄOMA		
Yksityisotto	16 000-	16 000-
Yksityissijoitus	5 000	21 000
Oma pääoma	11 000-	5 000
Edellisten tilikausien voitto	5 000	10 000
Tilikauden voitto	5000	1 000
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 000-	16 000
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Rahoituslainat	30000	25 000
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	30000	25 000
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Ostovelat	5000	2 000
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	5000	2 000
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	35 000	27 000
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	34000	43 000

Yksityisen elinkeinonharjoittajan yritystoiminnan tappio voidaan vähentää tappion syntymisvuotta seuraavan 10 vuoden aikana. Tappion vähentämistä voidaan vaatia myös tappion syntymisvuonna. Tappio tulee vähennettäväksi henkilökohtaisessa verotuksessa pääomatuloveroprosentin mukaisesti. (Kukkonen & Walden 2011, 26.)

2.4 Nettovarallisuuden määrittäminen

Nettovarallisuuden laskeminen tehdään taseen perusteella (Tomperi 2009, 29). Nettovarallisuus saadaan vähentämällä varoista velat. Eri varallisuuserien arvojen määrittelystä nettovarallisuuden laskennassa on omat säännöksensä laissa varojen arvostamisesta verotuksessa (1142/2005). Jatkossa laista käytetään nimitystä arvostamislaki. Yksityistalouden varoja ja velkoja ei huomioida elinkeinotoiminnan nettovarallisuudessa. Arvostamislain mukaan verovapaita varoja tai korkotulon lähdeverolain mukaisia talletuksia ja sijoituksia ei lueta nettovarallisuuteen. (Tomperi 2009, 29.) Likvidit varat saattavat kuitenkin muodostaa ongelman yrityksen varojen määrittämisessä, sillä pienyrityksille ns. käyttelytilit saattavat Suomen Yrittäjien (2000) mukaan olla ainoa järkevä tapa hallita varojaan. Nettovarallisuuden laskentaa on havainnollistettu esimerkki 4:ssä. Yrityksellä on nettovarallisuuteen laskettavia varoja yhteensä 13 500 euron edestä ja velkoja 7 000 euron edestä. Esimerkissä 4 nettovarallisuudeksi saadaan 6 500 euroa.

Esimerkki 4. Nettovarallisuuden määrittäminen

Varat		
	Kaluston poistamaton hankintameno	10 000
	Myyntisaamiset – luottotappiot	2 000
	Kassa	1 500
Varat yhteensä:		13 500
Velat		
	Rahoitusvelat	5 000
	Ostovelat	2 000
Velat yhteensä:		7 000
Nettovarallisuus yhteensä:		6 500

Yksityis- ja yritysvarallisuuden erillisyyden vuoksi yksityinen elinkeinonharjoittaja ei pysty siirtämään muuta varallisuutta elinkeinon ja täten lisäämään pääomatuloaan. Joissain tapauksissa on mahdollista jopa se, että sijoitusvarallisuus tai

ylisuuri kassa saatetaan tulkita verotuksessa toiminimen elinkeinon kuulumatomaksi. (Kukkonen & Walden 2011, 22.)

Riski varojen elinkeinotoiminnasta pois lukemiseen kasvaa sen mukaan, mitä lähempänä tilinpäätösajankohtaa tilapäisiä sijoituksia tehdään. Likvidien varojen arvioinnissa otetaan aina huomioon se, kuinka tarpeellisia ne ovat yritystoiminnan kannalta. Ongelmalliseksi asian tekee 2000-luvulla tapahtunut yritysten vaurastuminen ja siten omaisuuden muuttuminen ainakin osittain sijoitusvarallisuuden kaltaiseksi. Elinkeinovarallisuuden alentaminen kasvattaa ansiotuloosuutta ja pienentää pääomatulo-osuutta. (Kukkonen & Walden 2011, 26). Mikäli yrityksellä ei ole laisinkaan nettovarallisuutta, on verotettava tulo kokonaan ansiotuloa.

Tuloverolain 38 §:ssä mainitut käyttöomaisuuden luovutusvoitot muodostavat poikkeuksen yksityisen liikkeen- ja ammatinharjoittajan verotukseen. Jaettava yritystulonnettovarallisuudesta riippumatta katsotaan pääomatuloksi siihen määrään saakka, joka vastaa elinkeinotoiminnan käyttöomaisuuteen kuuluvien kiinteistöjen ja arvopapereiden luovutusvoittoja.

3 OSAKEYHTIÖ

3.1 Yleiskatsaus osakeyhtiöön

Suomen lain mukaan osakeyhtiö voi olla yksityinen tai julkinen. Yksityisen osakeyhtiön arvopaperit eivät voi olla julkisen kaupankäynnin kohteena. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 5.) Näistä yhtiömuodoista yksityinen osakeyhtiö on Suomessa huomattavasti yleisempi kuin julkinen osakeyhtiö.

Osakeyhtiö on osakkeenomistajistaan erillinen oikeushenkilö, joka syntyy rekisteröimisellä. Ennen rekisteröintiään osakeyhtiö ei voi saada velvoitteita eikä omistaa omaisuutta. Edustaja voi kuitenkin tehdä osakeyhtiön puolesta oikeustoimia ennen rekisteröintiä. Nämä ovat edustajien oikeuksia ja velvollisuuksia rekisteröintiin saakka, jolloin ne mahdollisesti siirtyvät yhtiölle. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 3.)

Erillisyyden vuoksi tunnusomaista on, että osakkeenomistajat eivät ole yleensä henkilökohtaisesti vastuussa osakeyhtiön velvoitteista (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 12). Sen sijaan osakkaat voivat menettää yhtiöön sijoittamansa varat (Hoppu & Hoppu 2005, 280). Poikkeuksen vastuuseen muodostavat tilanteet, joissa osakkeenomistajat erikseen sitoutuvat vastuuseen (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 13). Usein aloittava yhden hengen osakeyhtiön omistaja joutuu, yhtiöstä huolimatta, ottamaan toiminnan käynnistämiseen tarvitsemansa lainat omiin nimiinsä. Rajoitetun vastuun lisäksi muina osakeyhtiön tunnusmerkkeinä voidaan pitää osakepääomaa ja sen pysyvyyttä, toiminnan tarkoituksellisuutta, osakkeiden luovutettavuutta, osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta ja enemmistöperiaatetta päätösvallan käytössä (Blummé, Kaarenoja ja Suontausta 2010, 15).

Osakeyhtiön voi perustaa kirjallisella ja kaikkien osakkaiden allekirjoittamalla perustamissopimuksella. Perustamisen voi tehdä yksi tai useampi luonnollinen henkilö yhdessä. Sopimukseen on liitettävä yhtiöjärjestys. (Hoppu & Hoppu 2005, 281–282.) Perustamisilmoitus on jätettävä kolmen kuukauden kuluessa

rekisteröitäväksi kaupparekisteriin. Virallisesti osakeyhtiö syntyy rekisteröimisellä. Rekisteröintiä varten tarvitaan alkuperäisen perustamissopimuksen lisäksi yhtiöjärjestys sekä kuitti käsittelymaksun suorittamisesta. (Patentti- ja rekisterihallitus 2012) Yksityisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääoma on 2500 euroa. Yhtiöjärjestyksessä on kuitenkin saatettu määrätä tätä korkeammasta osakepääomasta, joka tässä tapauksessa tulee merkitä osakepääomaan. (Hoppu & Hoppu 2005, 282.)

3.2 Pääomarakenne

Yritys saa oman pääomansa omistajiltaan, jotka sijoittavat pääomaa yritykseen määrittelemättömäksi ajaksi (Alikoski, Viitasalo, Koponen 2009, 112). Alkupääoma muodostuu osakkeiden merkintähinnan maksusta. Maksu voidaan suorittaa joko rahana yrityksen pankkitilille tai apporttiomaisuutena. Apporttiomaisuuden on vastattava luovutushetkellä vähintään maksua vastaavaa taloudellista arvoa. (Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 67–69.) Jos apporttiomaisuuteen sisältyy arvopapereita tai kiinteistöjä, tulee yhtiön maksaa niistä varainsiirtovero (Honkamäki & Pennanen 2010, 53).

Osakeyhtiön oma pääoma jaetaan taseessa sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan (Kyläkallio, Irola, Kyläkallio 2008, 795). Osakeyhtiölain (624/2006, OYL) 8 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan sidottua pääomaa ovat osakepääoma, kirjanpitolain mukainen arvonkorotusrahasto, uudelleenarvostamisrahasto sekä käyvän arvon rahasto, Muut rahastot, edellisten tilikausien voitto sekä tilikauden voitto ovat vapaata omaa pääomaa (Blummé, Kaarenoja & Suontausta 2010, 19.)

Osakeyhtiölain mukaisesti oma pääoma määritetään kirjanpidollisesti. Kirjanpitoon merkitään kirjanpitolain sekä osakeyhtiölain säännösten mukaisesti varat, velat ja velvoitteet. Yhtiön omaa pääomaa voidaan pitää yhtenevänä nettovarallisuuden kanssa, sillä nettovarallisuus lasketaan varojen ja velkojen erotuksena. (Blummé, Kaarenoja & Suontausta 2010, 18–19)

Varoista huolimatta osakeyhtiöllä saattaa tulla ongelmia oman pääoman kanssa. Hallituksen tehtävänä onkin valvoa oman pääoman määrää. Mikäli huomataan, että oma pääoma on negatiivinen, on hallituksen ryhdyttävä välittömästi toimiin. (Hoppu & Hoppu 2005, 324)

3.3 Negatiivinen oma pääoma

Mikäli osakeyhtiön hallitus havaitsee osakepääoman olevan negatiivinen, on sen OYL 20 luvun 23 § mukaan viipymättä tehtävä osakepääoman menettämism ilmoitus Kaupparekisteriin. Osakepääoman menettämismerkintä rekisteröidään ja se poistuu vain yhtiön uudella rekisteri-ilmoituksella. Rekisteri-ilmoitukseen on tällöin liitettävä mukaan tase ja 23 § 2 momentin mukainen muu selvitys, jossa oma pääoma on yli puolet osakepääomasta.

Ilmoituksen tarkoituksena on julkistaa yrityksen taloudellinen tilanne sen sidosryhmille ja turvata näin heidän toimintaansa. Ilmoituksen on katsottu olevan velkojainsuojan kannalta riittävä. (Blummé, Kaarenoja & Suontausta 2010, 22.) Negatiivisuus sinänsä ei estä yritystoiminnan jatkamista normaalisti. Seurauksia yrityksen johdolle ei myöskään aiheudu, mikäli rekisteri-ilmoitus on tehty välittömästi. Joissain tapauksissa osakepääoman negatiivisuus voi olla selvä. Tavallisimmin se kuitenkin huomataan tilinpäätöstä laatiessa tai tavallisen talousraportoinnin yhteydessä. Tämä tekee ongelmalliseksi sen, milloin osakepääoman negatiivisuus olisi tullut havaita. (Kyläkallio, Irola, Kyläkallio 2008, 805.)

Osakeyhtiölain 20 luvun 23 § 2 momentin mukaan pääomalaina luetaan omaan pääomaan. Lisäksi suunnitelman mukaisten poistojen poistoero ja vapaaehtoiset varaukset otetaan huomioon lisäyksinä omassa pääomassa. Mikäli omaisuuden todennäköinen luovutushinta on kirjanpitoarvoa muuten kuin tilapäisesti suurempi, saadaan myös tämän osalta tehdä lisäys omaan pääomaan. Lisäyksen osalta on lain mukaan noudatettava erityistä varovaisuutta ja niistä on annettavaselvitys joko toimintakertomuksessa tai taseen liitetiedoissa.

Velkojien suojan kannalta 2500 euron osakepääoma ei ole erityisen merkittävä. Sen on lähinnä tarkoitus toimia hälytyskellona. Mikäli osakepääoma menete-

tään, velkojen riskit kasvavat. Niinpä osakeyhtiön johdolta vaaditaan huolellisuutta ja sen laiminlyönnistä saattaa tulla kysymykseen vahingonkorvausvastuu. Vahingonkorvaus saattaa muodostua hyvinkin merkittäväksi esimerkiksi oman pääoman määrään verrattuna. (Blummé, Kaarenoja & Suontausta 2010, 25 115, 119.) Yhden hengen osakeyhtiössä vastuu on käytännössä omistajalla. Vahingonkorvausvastuu määritellään aina tapauskohtaisesti. Vastuu saattaa syntyä esimerkiksi tilanteessa, jossa ulkopuolinen taho myöntää yritykselle luottoa, joka myöhemmin taloudellisesta tilanteesta johtuen jää maksamatta. (Pre-tax 2011)

Taloudellisen tilanteen tarkastamiseksi voidaan laatia erityinen tilinpäätös, vaikka tilanne olisikin jo selvä. Erityisellä tilinpäätöksellä tarkoitetaan tässä ylimääräistä, normaalista tilinpäätösajankohdasta poikkeavaa tilinpäätöstä. Ilmoitusvelvollisuus alkaa heti osakepääoman menettämisen tultua ilmi. Erityistä tilinpäätöstä, ei tarvitse antaa tilintarkastajan tarkistettavaksi. Mikäli pääomatilanne on kirjanpitoarvoja parempi, voidaan yrityksen oma pääoma todeta tilinpäätöksestä poiketen suuremmaksi. (Kyläkallio, Iiro, Kyläkallio 2008, 806)

Osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n mukaan, kuten aikaisemmin on todettu, omaan pääomaan voidaan tällaisissa tapauksissa lukea mukaan pääomalainat, kertynyt poistoero, vapaaehtoiset varaukset sekä se liikearvo, jolla omaisuuden luovutushinta oleellisesti ja muuten kuin tilapäisesti ylittää kirjanpitoarvon. Tilannetta on selvennetty seuraavasti. Yritys on tuottanut viimeisten tilikausien aikana tappiota, joten se laatii seuraavalla sivulla olevan esimerkki 5. mukaisen laskelman taseen oman pääoman määrän selvittämiseksi. Esimerkin yksinkertaistetussa laskelmassa osakepääomasta vähennetään tilikauden ja edellisten tilikausien tappio. Saatu tulos on oma pääoma. Esimerkki 5:ssä oma pääoma on 10 000 euroa negatiivinen.

Esimerkki 5. Taseen oman pääoman selvityslaskelma

Osakepääoma	2 500
Edellisten tilikausien tappio	10 000
Tilikauden tappio	2 500
Yhteensä	- 10 000

Yritys omistaa liikerakennuksen, jonka kirjanpitoarvo on 125 000 euroa. Auktorisoidun kiinteistöarvioijan mukaan kiinteistön luovutushinta olisi kuitenkin vähintään 225 000 euroa. Kirjanpitoarvon ja todennäköisen luovutushinnan erotus on 100 000 euroa. Tästä laskennallinen verovelka on (2011) 26 %:a eli 26 000 euroa. Omaan pääomaan voisi siis lukea arvon nousua 74 000 euroa. Tämä kääntää oman pääoman positiiviseksi, jolloin osakepääomanmenettämislmoitusta ei tarvitse tehdä.

3.4 Varojen nostaminen osakeyhtiöstä

Osakeyhtiössä osakkaat eivät ole lähtökohtaisesti henkilökohtaisessa vastuussa osakeyhtiön veloista. Pääsääntönä on, että yhtiö vastaa velvoitteistaan varallisuudellaan. Tästä syystä pääoman pysyvyyttä voidaan pitää yhtenä osakeyhtiön peruseriaatteena, minkä vuoksi myös osakkeenomistajille tehtyjä suorituksia säännellään varsin kattavasti. (Hoppu & Hoppu 2005, 310)

Osakeyhtiölain 13 luvun 1 §:n mukaan varoja voidaan jakaa joko normaalina voitonjakona, alentamalla osakepääomaa, lunastamalla tai hankkimalla omia osakkeita tai purkamalla yhtiö ja poistamalla se rekisteristä. Normaalilla voitonjaolla tarkoitetaan osinkoa ja vapaan pääoman varojen jakoa. Osinkoina voidaan jakaa ainoastaan kertyneitä voittovaroja. Osingon määrä päätetään vuosittain yhtiökokouksessa. Näin ollen yhtiökokouksessa voidaan määritellä se osuus, joka kertyneistä voittovaroista tai voitosta verotetaan osakkaan verotuksessa. (Kukkonen & Walden 2011, 33.)

Muulla kuin edellä mainituin tavoin suoritettua jakoa ei voida pitää lainmukaisena elleivät osakkaat ole tästä yksimielisesti päättäneet. Varoja ei myöskään ole sallittua jakaa ennen rekisteröintiä. Voitonjakoa ja varojen jakoa kuitenkin rajoittavat yleisesti sekä yhtiön maksukyky että vapaan oman pääoman määrä. Varoja ei saa jakaa, mikäli yritys on maksukyvytön. (Kukkonen & Walden 2011, 38–40.) Varojen saajan tulisi palauttaa osakeyhtiöstä saamansa varat takaisin yhtiöön, mikäli saaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää jaon tapahtuneen sääntöjen vastaisesti (Hoppu & Hoppu 2005, 311). Mikäli varoja on jaettu laittomasti saattaa tulla kyseeseen vahingonkorvausvelvollisuus tai jopa rikosoikeudellinen vastuu (Blummé, Kaarenoja & Suontausta 2010, 103).

Etenkin pienissä yhden henkilön yhtiöissä yhtiön taloudellinen tulos saattaa tulla osakkaan hyväksi työpaikan ja siitä maksetun palkan kautta joko voitonjaon ohella tai jopa korvaten sen. Työpanokseen perustuvat oikeudet eivät kuitenkaan ole osa osakeyhtiöoikeudellista tai verotuksellista voitonjakoa. Osakkeenomistajat saattavat myös hyötyä osakeyhtiöstä käyttämällä hyväkseen sen omaisuutta tai palveluita. (Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2008, 1098–1099.)

Osakkeenomistaja voi myös vuokrata osakeyhtiölle toimitilan. Tällöin hän saa vuokratuloa, joka toimii vaihtoehtona veronalaiselle osingolle (Kukkonen & Walden 2011, 98–99.) Toinen samankaltainen tilanne muodostuu, kun yrittäjä lainaa yritykselleen rahaa ja näin ollen nostaa korkotuottoja (Kukkonen & Walden 2011, 105). Varojen nostamisen kanssa saattaa peitelty osingonjaon riski toteutua.

Laissa verotusmenettelystä (1558/1995VML) peiteltyllä osingolla tarkoitetaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaan tai tämän omaisen hyväksi osakkuusasemasta johtuen joko vastikkeetta tai olennaisesti poikkeavasti hinnoiteltuna. Peitelty osingonjako on kyseessä myös tilanteissa, joissa omia osakkeita on hankittu tai lunastettu, taikka osakepääomaa, vararahastoa tai ylikurssirahastoa on alennettu osingosta menevän veron välttämiseksi. Ensimmäisessä tapauksessa veronalaiseksi tuloksi katsotaan käyvän hinnan ja käytetyn hinnan erotus. Toisessa tapauksessa jaetut varat katsotaan osakkaan ve-

ronalaiseksi tuloksi. Tuloverolain 33 §:n mukaan peitelystä osingosta 70 %:a on ansiotuloa ja 30 %:a verovapaata tuloa.

Osakeyhtiön varat tulee pitää erillään osakkaiden yksityisvaroista. Osa osakkeenomistajista ei kuitenkaan välttämättä täysin ymmärrä osakeyhtiön oikeudellista muotoa ja toimii osakeyhtiössä samoin kuin esimerkiksi toiminimen kanssa. Yrittäjä saattaa esimerkiksi maksaa yksityislaskujaan yhtiön pankkitiliä, vaikka näin eisaa toimia. Valitettavan moni suomalainen pienosakeyhtiö kuitenkin toiminee näin. Ongelma ei välttämättä ole erityisen suuri, mikäli omistajia on vain yksi.

Kirjanpidossa yhtiöstä omaan käyttöön otetut varat saatetaan merkitä osakaslainaksi. Moitteettoman osakaslainan edellytyksiä ei ole yksiselitteisesti määritetty osakeyhtiölaissa. Osakeyhtiölain vastaisia lainoja ei kuitenkaan välttämättä katsota aina osakkaan peitellyksi osingonjaoksi, jonka edellytyksenä on kuitenkin lainan antamisen tarkoitus ja takaisinmaksun määrittelemineen. Velalla tulisi siis olla takuu, takaisinmaksun tulisi olla todellista ja velan määrän tulisi olla realistinen suhteessa osakkeenomistajan maksukykyyn. Mikäli lainan tunnusmerkit eivät täyty, katsotaan laina verotuskäytännön mukaisesti peitellyksi osingoksi. Käytännössä osakaslainat kuitenkin usein käsitellään lainan nostamisvuoden pääomatulona. (Kukkonen & Walden 2011, 217) Mikäli osakaslaina annetaan tilanteessa, jossa osakas on maksukyvytön, ja osakaslaina on täten käytännössä arvoton, saatetaan ylittää kirjanpitorikoksen riski. (Kukkonen & Walden 2011, 113–114). Riski kirjanpitorikokseen syyllistymisestä saattaa aktivoitua joissain tilanteissa myös tilitoimiston osalta, kuten seuraavan KKO 2010:91 tapauksen kohdalla voi huomata.

KKO 2010:91

A omisti yksinään yhtiön osakekannan ja oli yhtiön hallituksen ainoa jäsen, oli ulosotossa todettu varattomaksi. Yhtiö oli antanut lainoja A:lle sekä lähipiiriyhtiöilleen, joilla ei ollut velkojen maksuun tarvittavia varoja. A:n lainoja oli lyhennetty A:n yhtiöstä saamalla osingoilla. Lainat oli yhtiön kirjanpidossa kirjattu tilinpäätöksiin yhtiön saataviksi A:lta ja lähipiiriyhtiöiltä sen määräisinä kuin lainoja oli nostettu. Tapauksessa oli kyse kirjanpitorikoksen ja sen törkeän tekemuodon tunnusmerkistön täyttymisestä sekä lievemmän lain

periaatteen soveltamisesta. Lisäksi oli kysymys A:n ja yhtiön kirjanpitoa hoitaneen tilitoimiston toimitusjohtajan osallisuudesta rikokseen.

Korkein oikeus päätti ratkaisussaan, että A ja tilitoimisto olivat yhdessä tahallaan antaneet vääriä tietoja esimerkiksi merkitsemällä saatavat, niiden tiedossa olleesta arvottomuudesta huolimatta, nimellisarvoonsa taseeseen lainasaataviksi A:lta ja lähipiiriyhtiöiltä. Lisäksi tilinpäätösten liitetiedoissa oli annettu harhaanjohtavia tietoja ja jätetty mainitsematta lainojen osakeyhtiölain lainvastaisuudesta. Näin ollen oikea ja riittävä kuva lainaa myöntäneen osakeyhtiön toiminnasta, tuloksesta ja taloudellisesta asemasta oli sumentunut. Korkein oikeus korosti ratkaisussaan mm. tilitoimiston tietoisuutta asiakkaan taloudellisesta tilanteesta. Mikäli asiakastoimeksianto on laaja ja käsittää muutakin kuin peruskirjanpidon tulee tilitoimiston tietoon väistämättä laajasti tietoa toimeksiantajan taloudellisesta tilanteesta. Korkein oikeus tuomitsi A:n mm. kirjanpitorikoksesta ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tilitoimiston johtaja tuomittiin 80 päiväsakon sakkorangaistukseen kirjanpitorikoksesta.

3.5 Osakeyhtiön tuloverotus

Osakeyhtiö on itsenäinen verovelvollinen, jonka verokanta määräytyy yhteisöverokannan mukaan. Vuonna 2011 verokanta oli 26 % ja vuonna 2012 24,5 % (Veronmaksajain Keskusliitto 2012). Pienessä listaamattomassa osakeyhtiössä se osuus osingosta, joka kattaa 9 %:a osakkeen matemaattisesta arvosta on verovapaata.

Matemaattisella arvolla tarkoitetaan yhtiön nettovarallisuutta osaketta kohden. Nettovarallisuus määritetään vähentämällä varoista velat. Osingon verovapaa osuus ei ole riippuvainen tilikauden pituudesta. (Kukkonen & Walden 2011, 33.) Sitä vastoin verovapaudelle on asetettu euromääräisiä rajoitteita. Vuonna 2011 yhtiöltä verovuoden aikana saadut pääomatulo-osingot olivat verovapaita 90 000 euroon saakka. 2012 raja laskettiin 60 000 euroon. Rajan ylittävästä osasta 30 %:a muodostaa verovapaan tulon ja 70 %:a verotetaan pääomatulona. Rajat ovat osingonsaajakohtaisia. (Verohallitus 2011.) Esimerkissä 6 on havainnollistettu osakkeiden matemaattisen arvon laskemista ja verovapaiden osinkojen määrää.

Esimerkki 6. Osakkeiden matemaattinen arvo ja verotus

Yhtiö X:llä on osakkeita yhteensä 1 000 osaketta. Yhtiön nettovarallisuus on 100 000 euroa.

Tällöin osakkeen matemaattiseksi arvoksi saadaan:

$$100\,000 / 1\,000 = 100 \text{ euroa}$$

Mikäli osakas omistaa 100 osaketta on hänen osakkeidensa matemaattinen arvo:

$100 * 100 = 10\,000$ euroa. Tällöin verovapaata osinkoa voi saada enintään 9% eli:

$$10\,000 * 0,09 = 900 \text{ euroa.}$$

Yhtiö X päättää jakaa osinkoa 10 euroa osakkeelta.

Tällöin osakas saa osinkoa yhteensä: $10 * 100 = 1\,000$ euroa.

Tästä verovapaata on 9 % eli 900 euroa.

Tällöin osakas maksaa 100 euron ylittävästä osuudesta 70 % eli 70 euron osalta ansiotuloveroa ja loput 30 % eli 30 euroa ovat verovapaita.

Osakslainat vähentävät verovapaan osingon määrää. TVL 53a §:n mukaisesti osakslainasta verovuoden päättyessä maksamatta oleva määrä on osakkaan veronalaista pääomatuloa, mikäli hän tai hänen perheenjäsenensä tai he yhdessä omistavat vähintään 10 % osakkeista tai heillä on vastaava määrä yhtiön osakkeiden äänimäärästä. Pääsääntönä voidaan pitää sitä, että ainoastaan rahana saatu osakslaina verotetaan pääomatulona. Rahana saadun lainan käyttötarkoituksella ei tällöin ole merkitystä. Jotta muuhun oikeustoimeen perustuva saaminen katsottaisiin pääomatuloksi, on maksuajan oltava selvästi tavanomaista pidempi ja sopimusehtojen on olennaisesti poikettava normaaleista. (Koponen 2010, 128.)

TVL 53 a pykälä on tuloverotuksen osalta hyvin poikkeuksellinen, koska normaalissa tuloverotuksessa voidaan verottaa vain realisoitua tuloa. Pykälän avulla on haluttu säännellä verotuksen kiertoa sekä korvata aikaisempaa peiteltyyn osingonjakoon liittynyttä verotuskäytäntöä (Kukkonen & Walden 2011, 108–109.) EVL 54 c §:n mukaan osakas voi kuitenkin vähentää pääomatuloistaan

tulonhankkimismenona tuloksi luetusta osakaslainasta takaisin osakeyhtiölle maksamansa lainan määrän, mikäli maksu on tehty viimeistään nostamisvuotta seuraavan viiden verovuoden aikana. Yhtiön ja osakkaan tulisi laatia osakaslainasta kirjallinen lainasopimus, josta ilmenee lainan ehdot sekä takaisinmaksusuunnitelma. Mikäli osakaslaina luokitellaan osakeyhtiölain vastaiseksi, tulee asia esittää tasekirjan liitetietoina, joissa eritellään myös laittomuuden peruste. Verottajalle osakaslainat tulee ilmoittaa vuosittain. (Koponen 2010, 127.)

Mikäli kyetään osoittamaan, että osakaslainaa ei alun alkaenkaan ollut tarkoitus maksaa takaisin, voidaan koko laina verottaa osakkaan pääomatulona. Verottaja katsoo, että tosiasiallisesti on kyse peitelystä voitonjaosta. Mikäli laina kuitenkin jää maksamatta osakkaan maksukyvyttömyyden vuoksi, ei välttämättä olekaan kyse peitelystä voitonjaosta. Mikäli osakaslaina on nostettaessa verotettu pääomatulona, se voidaan vain poikkeustapauksissa verottaa peiteltyinä osingonjakona. Mikäli verottaja huomaa, että lainaa ei ole pitkään aikaan lyhennetty voi se katsoa, että lainan perinnästä on luovuttu. Tällöin peitellyn osingonjaon riski on suuri. (Koponen 2010,131.)

Pääomatuloina verotetuille osakaslainoille ei tarvitse maksaa korkoa. Sen sijaan korkoa tulee maksaa vanhoille osakaslainoille, kalenterivuoden aikaisille osakaslainoille sekä sellaisille osakkaiden lainoille, joiden saajan omistusosuus yhtiöstä on alle 10 %:a. Valtiovarainministeriön vahvistamaa peruskorkoa voidaan pitää kohtuullisena korkona. Mikäli lainasta tulisi periä korko, mutta näin ei menetellä, sovelletaan peitellynosingonjaon säännöstä. Korko katsotaan osakkaan ansiotuloksi ja se lisätään yhtiön tulokseen. Myös koron lisääminen velkapääomaan on tulkittu koron maksamisena. Käytännössä tämä tarkoittaa uuden osakaslainan ottoa, jolloin laina verotetaan velallisen pääomatulona (Koponen 2010, 130–131.)

Verotuksessa osakeyhtiötä ei voida purkaa, mutta se voidaan sivuuttaa. Mikäli näin toimitaan, katsotaan osakeyhtiön tulouttamat erät omistajan henkilökohtaisiksi tuloiksi, koska yhtiön toiminta ei ole vastannut toiminnan todellista luonnetta. Sivuttamisriski voi tulla esille erityisesti pienissä yhden henkilön omistamisessa miniosakeyhtiöissä, joissa yhtiön suoritteet ovat työpitoisia ja näin ollen yritys

laskuttaa asiakkailtaan osakkaan palkaksi tai palkanluonteiseksi katsottavia eriä. Siviilioikeudellisesti osakeyhtiö on siis aina erillinen juridinen henkilö, jonka varallisuus on erillinen omistajansa varallisuudesta. (Kukkonen & Walden 2011, 34.)

4 YRITYSMUODON MUUTTAMINEN

4.1 Muutoksen syitä

Vaikka yritysmuodon muutokset eivät ole tavallisin tilitoimiston hoitama asia, olisi myös tämän puolen säännökset hyvä tuntea. Monet toiminimellä aloittaneet yrittäjät ovat valinneet toiminimen sen rakenteellisen helppouden sekä perustamiskulujen pienuuden vuoksi. Toiminimi ei välttämättä kuitenkaan ole vuosien kuluessa ja liiketoiminnan kehittyessä enää sopiva toimintamuoto.

Sinänsä yritysmuodon muutoksessa verovelvollisen toiminta ei yleensä muutu, mutta toiminnan muoto muuttuu. Oikeusvaikutukset yritys- ja toimintamuodon muutoksista ovat siis yleensä samat. Muutoksen taustalla on useimmiten liiketoiminnan kasvu. (Wikström 2006, 224–225) Näin ollen tarpeeksi mittavan liiketoiminnan taustalta voidaan löytää verotuksellisen edullisemmuuden syyt. Vaikka yritysmuoto ei tällä hetkellä olisikaan verotuksellisesta näkökulmasta edullisin osakeyhtiön muodossa, voi yrittäjä ajatella edullisemmuuden olevan mahdollista jo lähitulevaisuudessa. Muutos voidaan tehdä myös siksi, että toimintaan halutaan ottaa mukaan kumppani, hankkia pääomaa tai rajoittaa riskiä (Honkamäki & Pennanen 2010, 342). Jotta muutos voidaan tehdä veroseuraamuksitta, tulee tiettyjen edellytysten täytyä.

4.2 Muutosperiaatteet

Yritysmuodon muutoksen tulisi noudattaa jatkuvuusperiaatetta. Jotta periaate täyttyy, tulee luonne-, toiminta-, ja arvojatkuvuuden sekä identtisyys täytyä. (Honkamäki & Pennanen 2010, 336.) Mikäli muutos epäonnistuu jatkuvuusperiaatteen puuttumisen vuoksi, saattavat seurauksen olla mittavia. Tällöin toimintavaraukset ja muut mahdolliset varaukset purkautuvat. Mahdolliset arvonnousut realisoituvat veronalaisiksi tuloiksi ja kulumista nopeammat poistot palautuvat. Lisäksi tappioiden vähennysoikeus katkeaa. (Järvenoja 2007, 501–502.)

Tuloverolain 24 §:n mukaan tuloveroseuraamuksia ei aiheudu, mikäli aikaisemman liiketoiminnan varat ja velat siirtyvät samoista arvoista jatkavalle yritykselle. Lisäksi edellytetään, ettei omistussuhteissa tapahdu olennaisia muutoksia, liiketoiminta jatkuu laadullisesti entisenlaisena sekä tulonhankintakokonaisuus pysyy entisenlaisena (Järvenoja 2007, 499). Toisin sanoen veroseuraamuksia ei synny, mikäli yrityksen identiteetti pysyy samana. Identiteetin voidaan pitää pysyneen samana, mikäli yritystä on voitu muodonmuutoksen jälkeenkin pitää olennaisilta osiltaan samana yrityksenä kuin ennen muutosta. (Honkamäki & Pennanen 2010, 336.) Mikäli yrityksen identtisuuden ei katsota säilyneen ennallaan vaan yksityisen elinkeinonharjoittajan katsotaan lopettavan toimintansa, tällöin lopettavaa ja uutta yritystä pidetään erillisinä verovelvollisina (Verohallinto 2002).

Luonnejatkuvuudella tarkoitetaan sitä, että yrityksen varat säilyvät vero-oikeudelliselta luonteeltaan laadullisesti samanlaisena. Arvojatkuvuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että varat ja velat siirtyvät uuteen yritysmuotoon kirjanpidollisesti ja verotuksellisesti samoilla arvoilla. Toimintajatkuvuudella tarkoitetaan yrityksen toiminnan luonteen säilyttämistä samanlaisena kuin se oli ennen yritysmuodon muutosta. Lähtökohtana on, että uuden yrityksen tulisi olla sama kuin vanhan yrityksen. Tämän vuoksi vanha yritys on sijoitettava kokonaan tai lähes kokonaan osakeyhtiöön. Oikeuskäytännössä on kuitenkin pidetty hyväksyttävänä, etteivät kaikki varat ja velat kokonaisuudessaan siirry yritykselle. Elinkeinotoiminnan harjoittamisen kannalta pois jätettävän omaisuuden määrä ei saa olla merkittävä tai luonteeltaan olennainen, jotta yritystä voidaan pitää yhä samana elinkeinotoiminnan tulolähteenä. Tyypillisimmin poisjätettävä omaisuus on ollut käyttöomaisuuskiinteistö. (Järvenoja 2007, 498–501.)

4.3 Toiminimen muutos osakeyhtiöksi

Tuloverolain 24 §:n mukaan osakeyhtiön ei katsota verotuksessa purkautuvan eikä yksityisen elinkeinonharjoittajan lopettavan toimintaansa siltä osin kuin toimintamuodon muutoksessa aikaisemmin harjoitettuun toimintaan liittyvät varat

ja velat siirtyvät samoista arvoista yksityisen elinkeinonharjoittajan perustaessa osakeyhtiön jatkamaan toimintaansa. Tuloverolain 24 § edellyttää, että omistajayrittäjä merkitsee itse kaikki osakeyhtiön osakkeet, koska muodonmuutoksen yhteydessä muita osakkaita ei voi tulla. Osakkeet katsotaan hankituiksi silloin, kun verovelvollinen on hankkinut osuutensa ennen muodonmuutosta toimineessa toiminimessä.

Yksityisen elinkeinonharjoittajan tulee ilmoittaa kaupparekisteriin yrityksen tiedoissa tapahtuneet muutokset. Muutettaessa toiminimi osakeyhtiöksi tulee toiminimestä tehdä lopettamisilmoitus sekä osakeyhtiöstä perustamisilmoitus. (Patentti- ja rekisterihallitus 2012.) Jatkuvuusperiaatteen mukaisesti yksityisliikkeen toiminta jatkuu osakeyhtiönä. Tällöin yksityisliike sijoitetaan osakeyhtiöön apportiomaisuutena. (Tilisanomat 2008).

Lopetettaessa toiminimi ja tehtäessä osakeyhtiön perustamisilmoitus yrityksen nimi vapautuu osakeyhtiön käyttöön ja yritys saa uuden y-tunnuksen. Yksityisen elinkeinonharjoittajan ei ole pakko tehdä ilmoitusta, mikäli osakeyhtiön toiminimi erottuu elinkeinonharjoittajan toiminimestä ja yksityisen elinkeinonharjoittajan toiminimi jatkaa toimintaansa. Osakeyhtiön perustamisilmoitukseen tulee liittää perustamissopimus, yhtiöjärjestys sekä selvitys osakepääoman maksusta. Ilmoituksen käsittely maksaa 350 euroa, mistä on liitettävä kuitti mukaan. (Patentti- ja rekisterihallitus, 2012) Lisäksi rekisteri-ilmoitukseen on liitettävä yrittäjän vakuutus siitä, että osakeyhtiö on perustettu osakeyhtiölakia noudattaen (Suomen Yrittäjät ry 2012).

Tuloverolaissa tai kirjanpito-laissa ei ole säädetty tilinpäätöksen laatimisvelvollisuutta sille ajankohdalle, kun muodonmuutos rekisteröidään. Tästä syystä tilinpäätöstä koskeva säännös on otettu valtiovarainministeriön päätökseen 6 a §:ään (296/1997 VMp ilmoittamisvelvollisuudesta annetun päätöksen muuttamisesta). Päätöksen mukaan muutosta edeltävän verovelvollisen on annettava viimeiseltä verovuodelta tuloslaskelma ja tase. Lisäksi osakeyhtiön on annettava muutoksesta alkavasta verovuodesta tuloslaskelma. EVL 54 § edellyttää, että molempien tulee pitää erillistä kirjanpitoa ja tehdä omat tilinpäätöksensä. (Verohallinto 2002)

Yksityisliikkeen tilikausi päättyy, kun yritys muutetaan osakeyhtiöksi. Muutosajankohdasta tilikauden loppuun on kysymyksessä osakeyhtiön tilikausi. (Järvenoja 2007, 534–535.) Kaupparekisterimerkintä katkaisee aina verovuoden, mikäli muutos on tehty TVL 24 § mukaisesti (Verohallinto 2002). Käytännössä, mikäli muutos ei ole ajoittunut ns. virallisen tilikauden päättymishetkeen, on kyseessä rekisteröimiseen saakka toiminimen verovuosi ja siitä jatkuen osakeyhtiön verovuosi. Oikeudelliselta muodoltaan muutoksessa ei virallisesti ole kyse yritysmuodon muutoksesta vaan osakeyhtiön perustamisesta nettoapportilla (Järvenoja 2007, 534).

Perustettaessa osakeyhtiö nettoapportilla osakkeiden merkintähintaa vastaa yhtiölle luovutettavien varojen ja velkojen erotus. Osakepääomalle tulee olla täysimääräinen kate. Varojen ja velkojen erotuksen pitää riittää kattamaan osakepääoma. (Järvenoja 2007, 568–569.) Osakeyhtiölain 3§:n mukaan yksityisen osakeyhtiön osakepääoman on oltava vähintään 2500 euroa. Varojen riittävyyden arvio perustuu muutoshetken tilinpäätökseen. Oman pääoman osalta ei vaadita kirjanpidollista positiivisuutta. Näin ollen muodonmuutos on mahdollinen, vaikka oma pääoma olisikin kääntynyt negatiiviseksi. Käypiin arvoihin arvostettujen varojen pitää riittää kattamaan osakepääoma ja velat, kuten seuraavasta KHO:n ratkaisusta ilmenee. (Järvenoja 2007, 568–569.)

KHO 2007:63

A:n yksityisliike oli muutettu tuloverolain 24 §:n 1 momentin mukaisesti osakeyhtiöksi. A:n yksityisliikkeen voitto viimeisellä tilikaudella 1.1.2002–8.7.2002 oli 5 009,54 euroa ja A:n yksityisnostot 23 549,16 euroa. Oma pääoma oli yksityisliikkeen tilikauden päättyessä eli osakeyhtiön alkavassa taseessa negatiivinen yhteensä 22 071,38 euroa. Kaupparekisteriviranomaista varten annetun asiantuntijalausannon mukaan osakeyhtiölle tulevan omaisuuden arvo käyvin arvoin vastasi vähintään yhtiölle tulevaa osakepääomaa.

Toiminimen oma pääoma oli muodostunut negatiiviseksi siten, että ensimmäiseltä toimintavuodelta 1999 tilikauden voitto oli ollut 20 106,19 euroa ja yksityisnostot 28 448,82 euroa (negatiivinen oma pääoma tilikauden päättyessä 8 342,63 euroa). Verovuodelta 2000 tilikauden voitto oli vastaavasti ollut 30 041,56 euroa ja yksityisnostot 33 229,90 euroa (negatiivinen oma

pääoma tilikauden päättyessä 11 530,97 euroa) ja verovuodelta 2001 tilikauden voitto oli ollut 35 209,13 euroa ja yksityisnostot 28 109,92 euroa (negatiivinen oma pääoma tilikauden päättyessä 4 431,76 euroa).

Hallinto-oikeus oli lukenut veroasiamiehen valituksesta A:n tuloksi perusteltulta osakeyhtiöltä saatuna peiteltyä osinkona sen määrän, jolla toiminimen viimeisen tilikauden yksityisotot olivat ylittäneet tilikauden voiton eli 18 539,68 euroa.

Korkein hallinto-oikeus A:n valituksesta kumosi hallinto-oikeuden päätöksen ja saattoi verotuksen oikaisulautakunnan päätöksen voimaan lausuen perusteluinaan muun muassa seuraavaa. Asiassa ei ilmennyt, että yksityisnostot olisivat tapahtuneet juuri ennen yritysmuodon muutosta tai muutoin poikkeuksellisinä erinä. Yksityisottojen määrä ei ole olennaisesti poikennut siitä, mitä yrityksestä oli aikaisempina vuosina nostettu, vaikkakin määrä oli kuukausikohtaisesti laskettuna jonkin verran aikaisempaa suurempi. Määrä ei kuitenkaan ylittänyt sitä, mitä voidaan pitää tavallisena nostojen määränä yrittäjän toimeentuloa varten. Ei myöskään ilmennyt, että nostot olisi rahoitettu poikkeuksellisella tavalla tai nostojen määrä olisi kirjattu lainasaamiseksi yrittäjältä.

EVL 46 §:n mukaan vähentämättä olevat menot vähennetään yritysmuodon muutoksen jälkeen samoin, kuin ne olisi vähennetty ilman muutosta. Osakeyhtiö saa muutosvuoden verovuotena vähentää sille siirtyneen käyttöomaisuuden hankintamenosta ja muista pitkävaikutteisista menoista poistoina enintään ne määrät, jotka vastaavat enimmäispoistoja vähennettynä edeltävän yrityksen jo hyväksytyjen ja tehtyjen poistojen määrillä. Toiseksi toimintavaraus lasketaan toiminimen tai yhtymän veronalaiseen tuloon muutosvuoden verovuonna EVL 46 a §:n mukaisesti.

EVL 46 a §:n mukaan toiminimi saa vähentää verovuonna tekemänsä toimintavarauksen. Verovuotta aikaisemmin ja verovuotena tehtyjen purkamattomien toimintavarausten yhteismäärä ei saa ylittää 30 prosenttia tilikauden päättymistä edeltäneiden 12 kuukauden palkkojen määrästä. 30 prosentin ylittävä määrä luetaan sen vuoden veronalaiseksi tuloksi, jona sallittu enimmäismäärä on ylitetty. Toiminimen muuttuessa osakeyhtiöksi luetaan toimintavaraus sen verovuoden veronalaiseksi tuloksi, jona muutos on tapahtunut. Kuten aikaisemmin on tullut esille, yleisesti ottaen yritysmuodon muutostilanteissa yritystä verote-

taan sen yritysmuodon mukaan, joka se oli tilikauden päättyessä (Järvenoja 2007, 533).

Mikäli muutos on tehty TVL 24 §:n mukaisesti, toiminimen tappiot siirtyvät osakeyhtiölle. Mikäli vahvistettuja tappioita on jo aikaisemmilta tilikausilta, käytetään ne ensin yksityisen elinkeinonharjoittajan verovuoden verotettavaan tuloon. Tämän jälkeen jäljelle jääneet tappiot voidaan vähentää jo osakeyhtiön ensimmäisen verovuoden tulosta. (Honkamäki & Pennanen 2010, 344.)

4.4 Negatiivisen oman pääoman korjauskeinot

Vaikka muodonmuutos on mahdollinen oman pääoman ollessa negatiivinen, syntyy siitä usein vero-ongelmia joko yhtiön tai osakkaan verotuksessa. Tästä johtuen oma pääoma pyritään kääntämään positiiviseksi joko pääomasijoituksilla tai arvonkorotuksilla. (Järvenoja 2007, 570.) Järvenojan mukaan negatiivista omaa pääomaa on käytännössä pyritty korjaamaan jollain seuraavista tavoista:

- sijoittamalla lisäpääomaa yhtiöön ennen muodonmuutosta
- tekemällä arvonkorotukset käyttöomaisuuden arvostuskelpoisiin varoihin
- kirjaamalla negatiivisuus lainasaamisiksi osakkaalta tai
- siirtämällä negatiivinen oma pääoma osakeyhtiöön vapaan oman pääoman negatiivisuudeksi. (Järvenoja 2007, 570.)

Oman pääoman negatiivisuuden korjaamisen kannalta pääomasijoitus on paras vaihtoehto, koska siihen ei sisälly verotuksellisia ongelmia. Tässä tapauksessa varoja on sijoitettava yhtiöön niin paljon, että negatiivisuus tulee katetuksi. Tässä kohdin esiin nousee kuitenkin se ongelma, että yhtiömiehellä ei usein ole negatiivisuuden korjaamiseen tarvittavia varoja. Mikäli omat varat eivät riitä korjaamiseen, on yhtiömiehen mahdollista ottaa velkaa, jolla kattaa lisäpanoksensa. Mikäli negatiivisuus on johtunut yhtiömiehen yksityisotoista, ovat velan korot vähennyskeltottomia hänen verotuksessaan. (Järvenoja 2007, 570–571.) Esimerkki 7:ssä havainnollistetaan tilannetta.

Esimerkki 7. Lisäpääomasijoitus oman pääoman negatiivisuuden korjaajana

Toiminimi			
Käyttöomaisuus		Oma pääoma	
Kalusto	10 000	Yksityisöt	15 000
		Yksityissijoitukset	10 000
Vaihto- ja rahoitusomaisuus		Vieras pääoma	20 000
Saamiset	2 500	Laina	
Rahat	2 500		
	<u>15 000</u>		<u>15 000</u>
Osakeyhtiö			
Käyttöomaisuus		Oma pääoma	
Kalusto	10 000	Osakepääoma	2 500
Vaihto- ja rahoitusomaisuus		Vieras pääoma	
Saamiset	2 500	Laina	20 000
Rahat	10 000		
	<u>22 500</u>		<u>22 500</u>

Esimerkissä 7 toiminimen oma pääoma on yksityisottojen johdosta 5000 euroa negatiivinen. Varat eivät riitä velkojen katteeksi. Osakeyhtiössä osakepääoman on oltava 2 500 euroa eli tässä tapauksessa lisäpääomaa tarvitaan: $15\,000 - 10\,000 + 2\,500 = 7\,500$ euroa. Kirjaus tehtäisiin: *per Rahat an Yksityissijoitus 7 500*.

Mikäli pysyviin vastaaviin kuuluvien maa- tai vesialueiden tai arvopaperien todennäköinen luovutushinta on tilinpäätöspäivänä pysyvästi alkuperäistä hankintamenoa suurempi, voidaan KPL 5 luvun 17 §:n mukaan taseeseen merkitä ensinnäkin hankintameno. Lisäksi saadaan merkitä enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamatta olevan hankintamennon erotuksen suuruinen arvonkorotus.

Arvonkorotusta vastaava määrä on Järvenojan (2007, 572) mukaan merkittävä omaan pääomaan sisältyvään arvonkorotusrahastoon. Muodonmuutoksessa

arvonkorotus siirtyy osakeyhtiön sidottuun omaan pääomaan, kuten myöhemmin esitettävästä esimerkistä 8 voi havaita. Arvonkorotus voidaan käyttää myös osakepääomaksi muutoksen yhteydessä. Verotuksen näkökulmasta tosin saattaa syntyä ongelmia, mikäli arvonkorotusrahastoa käytetään ensin oman pääoman korottamiseen ja sen jälkeen osakepääoman alentamiseen tarkoituksena kuitata vapaan oman pääoman negatiivisuutta.

Seuraavassa KHO:n 1991 B 508 ratkaisussa negatiivisuus katettiin arvonkorotuksella. Tässä tapauksessa arvonkorotus ja muodonmuutos hyväksyttiin. Tapauksessa keskeistä kuitenkin oli se, että nettovarallisuus riitti osakepääoman katteeksi. Tällöin yhtiön ja osakkaan välille ei katsottu muodostuvan lainasäämisia. Järvenojan mukaan kirjallisuudessa ei ole hyväksytty arvonkorotuksia, mikäli negatiivisuus on johtunut yksityisotoista. Mikäli korotukset hyväksyttäisiin, saattaisivat yksityisotot jäädä kokonaan verottamatta. Kirjallisuudessa on tässä tapauksessa puhuttu veronkierrosta. (Järvenoja 2007, 572.)

KHO 1991 B 508

Kommandiittiyhtiön liikevaihto oli tilikaudella 1.1.–31.12.1989 ollut 10.271.580 markkaa. Yhtiö oli tehnyt poistoja rakennuksista ja rakennelmista 64.745 markkaa sekä koneista ja kalustosta 309.846 markkaa. Taseessa 31.12.1989 yhtiön rahoitusomaisuus oli ollut 1.141.173 markkaa, vaihtomaisuus 1.810.362 markkaa ja käyttöomaisuus 4.444.144 markkaa, joten taseen loppusumma oli ollut 7.665.680 markkaa. Vieras pääoma oli ollut 6.196.797 markkaa. Yhtiön käyttöomaisuudessa oli kirjanpitolain 18 §:n perusteella suoritettu 2.500.000 markan suuruinen arvonkorotus. Arvonkorotusta vastaava määrä oli merkitty arvostuseräksi vastattaviin. Yhtiön oma pääoma oli ollut 891.048 markkaa negatiivinen. Yhtiön tappio edelliseltä tilikaudelta oli ollut 645.450 markkaa ja voitto viimeiseltä tilikaudelta 505.382 markkaa. Kommandiittiyhtiö muutettiin osakeyhtiöksi siten, että arvonkorotusrahastosta muodostettiin osakepääoma. Avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä annetun lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun tilintarkastajan lausunnon mukaan kommandiittiyhtiön varat riittivät yhtiön velan ja aiotun 100.000 markan suuruisen osakepääoman katteeksi. Näin ollen kommandiittiyhtiöllä olleen negatiivisen pääoman perusteella verotuksessa ei katsottu muodostuvan yhtiön ja osakkaiden välille velkasuhdetta eikä kommandiittiyhtiön negatiivista omaa pääomaa käsitelty osakeyhtiön lainasaamisena osakkailta.

Esimerkissä 8 toiminimen taseeseen on merkitty maa-alue. Maa-alueen arvo on kirjanpidossa 25 000 euroa. Oman pääoman negatiivisuuden korjaamiseksi maa-alueeseen tehtiin arvonkorotus sen poistamattomaan hankintamenuon. Kirjaus tehtäisiin per *Maa-alue an Arvonkorotus 25 000*.

Esimerkki 8. Arvonkorotus oman pääoman negatiivisuuden korjaajana

Toiminimi			
Käyttöomaisuus		Oma pääoma	
Maa-alue	25 000	Yksityisotot	15 000
		Yksityissijoitukset	10 000
Vaihto- ja rahoitusomaisuus		Vieras pääoma	
Saamiset	2 500	Laina	35 000
Rahat	2 500		
	<u>30 000</u>		<u>30 000</u>
Osakeyhtiö			
Käyttöomaisuus		Oma pääoma	
Maa-alue	50 000	Osakepääoma	2 500
		Arvonkorotusrahasto	25 000
		Vapaa opo	- 7 500
Vaihto- ja rahoitusomaisuus		Vieras pääoma	
Saamiset	2 500	Laina	35 000
Rahat	2 500		
	<u>55 000</u>		<u>55 000</u>

Negatiivinen oma pääoma voidaan yhtiömuodon muutoksen yhteydessä kirjata lainasaamiseksi yhtiöltä osakkaalle, kuten myöhemmin esitettyssä esimerkissä 9 havainnollistetaan. Osakeyhtiöt antavat usein lähipiirilleen lainoja. Nykyisessä osakeyhtiölaissa ei ole erityisiä sääntöjä siitä, kuinka paljon ja minkälaisilla ehdoilla osakkaat voivat saada lainaa. Osakaslaina ei saa vaarantaa yrityksen maksukykyisyyttä. Osakaslainan tulee olla osakeyhtiölain mukainen. Tällöin

arvioidaan, onko lainapäätös tehty harkiten, onko päätös yhtiön edun mukainen ja onko se osakkaiden kannalta yhdenmukainen. Vaikka osakeyhtiölaissa ei ole vakuusvaatimuksia, olisivat nämä suositeltavia. Osakeyhtiölain vastainen lähipiirilaina tulisi palauttaa osakeyhtiölle. Osakkaiden yksimielisellä päätöksellä voidaan myöntää myös lainoja, joille ei ole liiketaloudellisia perusteita. Vaatimuksena tälle on se, että yrityksen maksukykyisyys ei saa vaarantua. Edes osakkaanomistajien yksimielinen päätös lainaamisesta ei sivuuta velkojien suojaksi asetettua maksukykyisyysvaatimusta. (Koponen 2010, 126–127.)

Muutoksen yhteydessä on kuitenkin suositeltavaa, että lainat maksetaan yhtiölle ennen muodonmuutosta. Tätä voidaan pitää sinällään loogisena jo osakepääoman maksun vuoksi. Osakeyhtiölain rikkomusvaaran lisäksi negatiivisen oman pääoman kirjaaminen lainasatamiseksi saattaa aktivoida peiteltyyn osingon vaaran, jota on käsitelty aiemmin luvussa 3.5. (Järvenoja 2007, 574.) Esimerkissä 9 on havainnollistettu lainasaamiseksi kirjaamista.

Esimerkki 9. Lainasaamiseksi kirjaaminen oman pääoman korjauskeinona

Toiminimi			
Käyttöomaisuus		Oma pääoma	
Rakennus	25 000	Yksityisotot	15 000
		Yksityissijoitukset	10 000
Vaihto- ja rahoitusomaisuus		Vieras pääoma	
Saamiset	2 500	Laina	35 000
Rahat	2 500		
	<u>30 000</u>		<u>30 000</u>
Osakeyhtiö			
Käyttöomaisuus		Oma pääoma	
Rakennus	25 000	Osakepääoma	2 500
Vaihto- ja rahoitusomaisuus		Vieras pääoma	
Saamiset	10 000	Laina	35 000
Rahat	2 500		
	<u>37 500</u>		<u>37 500</u>

Esimerkin 9 kohdalla lähtötilanteena on oma pääoma, joka on yksityisottojen vuoksi 5 000 euron negatiivinen. Jotta osakeyhtiön aloitustaseeseen saadaan 2 500 euron vähimmäisosakepääoma, tulee tämän mallin yksityissijoituksista kirjata tämä määrä osakepääomaan. Jäljelle jäävät sijoitukset vähentävät yksityisottoja, jotka kirjataan saamisiksi. Kirjaus tehtäisiin: *per Saamiset an Oma pääoma 7 500*. Yritykselle on tulossa isoja tilauksia. Lainasaamiseksi kirjaamisen ei katsota vähäisyytensä vuoksi vaarantavan osakeyhtiön maksukykyisyyttä.

Esimerkissä 10 on varallisuuslaskelma. Siinä oman pääoman negatiivisuus on 30 000 euroa. Jotta muutos voidaan tehdä lainasaamiseksi kirjaamalla lainasaamiseksi kirjaamalla ja selvitystila välttää, tulee yrityksen varallisuuden olla vähintään 2 500 euroa. Varallisuuden selvittämiseksi tulee tehdä varallisuuslaskelma. Yrityksellä on rakennus, jonka todennäköinen luovutushinta on kirjanpitoarvoa suurempi. Esimerkkiyrityksen varallisuus on verojen, myyntikulujen ja velkojen jälkeen on 8 925 euroa. Yrityksen varallisuus riittää kattamaan osakepääoman, joten osakepääoman menettämislmoitusta ei tarvitse tehdä. Tilinpäätökseen liitetään selvitys joko taseen liitetiedoissa tai toimintakertomuksessa.

Esimerkki 10. Varallisuuslaskelma

Oma pääoma per 31.1.2011	– 30 000	
<u>Varat</u>		
Oikaisut:		
Rakennus		
Todennäköinen luovutushinta	125 000	
Kirjanpitoarvo	25 000	
Myyntikulut 2,46 %	3 075	96 925
Piilevä verovelka (28 % 2011)		<u>28 000</u>
Oikaistut varat		<u>68 925</u>
<u>Velat</u>		
Laina		<u>60 000</u>
Erotus		<u>8 925</u>

Jos yritysmuodon muutoksen yhteydessä oman pääoman negatiivisuus pääte-tään siirtää lainasaamiseksi, on arvioitava yrityksen maksukykyisyys, koska lä-hipiirilain ei saa vaarantaa yrityksen maksukykyä. Laina tulisi palauttaa välit-tömästi yritykseen, mikäli maksukykyisyys menetetään sen vuoksi. Maksukyvyyn mittauseriaatteita tai kriteereitä ei ole osakeyhtiölaissa, vaan arviointi tehdään yhtiön taloudellisen kokonaistilanteen näkökulmasta (Blummé, Kaarenoja ja Suontausta 2010, 120).

Arvioinnin lähtökohtana pidetään yrityksen viimeisintä tilinpäätöstä tai välitilin-päätöstä. Mikäli yrityksestä on tilinpäätösinformaation lisäksi saatavilla hyvin rajoitetusti tietoa, voidaan taloudellista tilannetta arvioida maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden tunnuslukujen avulla. (Blummé, Kaarenoja ja Suontausta 2010, 120.)

Maksuvalmiuden tunnusluvusta Quick ratio sopii hyvin palveluyrityksen maksu-valmiuden mittaamiseen. Quick ratio mittaa esimerkiksi Current ratoon verrat-tuna lyhytaikaisempaa valmiutta selvitä velvoitteistaan. Palveluyrityksillä ei yleensä ole varastoa, joten sen sisältyminen tunnusluvun laskentakaavaan ei ole tärkeää. Quick ratio lasketaan jakamalla rahoitusomaisuus lyhytaikaisilla veloilla. Maksuvalmius on hyvä, mikäli tulos on yli 1, tyydyttävä, mikäli tulos on 0,5 – 1 ja heikko, mikäli tulos on alle 0,5. (Yritystutkimusneuvottelukunta 2005, 66)

Jos maksuvalmius kertoi yrityksen kyvystä selvitä velvoitteistaan lyhyellä aika-välillä, kertoo vakavaraisuus tästä pitkällä aikavälillä. Yksi yleisesti käytetty va-kavaraisuuden mittari on omavaraisuusaste, joka saadaan jakamalla oma pää-oma taseen oikaistulla loppusummalla. Mikäli omavaraisuusaste on yli 40 %, on tilanne hyvä, 20 – 40 % välttävä ja heikko, mikäli lukema on alle 20 %. (Yritys-tutkimusneuvottelukunta 2005, 61 – 62)

Viimeisenä korjauskeinona voidaan pitää negatiivisen oman pääoman siirtämisi-tä osakeyhtiön vapaan oman pääoman negatiivisuudeksi. Jotta näin voitaisiin toimia, on käyvin arvoin laskettujen varojen riitettävä osakepääoman ja velkojen katteeksi. Tapausta havainnollistetaan esimerkissä 11. Kyseiseen vaihtoehtoon

ei liity suuria verotuksellisia ongelmia. Tämän vaihtoehdon huono puoli on, ettei osinkoa voida jakaa niin kauan, kun vapaa oma pääoma on negatiivinen.

Esimerkki 11. Negatiivisuuden siirto vapaaseen omaan pääomaan

Toiminimi			
Käyttöomaisuus		Oma pääoma	
Rakennus	25 000	Yksityisotot	40 000
		Yksityissijoitukset	10 000
Vaihto- ja rahoitusomaisuus		Vieras pääoma	
Saamiset	2 500	Laina	60 000
Rahat	2 500		
	<u>30 000</u>		<u>30 000</u>
 Osakeyhtiö			
Käyttöomaisuus		Oma pääoma	
Rakennus	25 000	Osakepääoma	2 500
		Vapaa oma pääoma	- 32 500
Vaihto- ja rahoitusomaisuus		Vieras pääoma	
Saamiset	2 500	Laina	60 000
Rahat	2 500		
	<u>30 000</u>		<u>30 000</u>

4.5 Virheellisen päätöksen korjaaminen

Mikäli negatiivisen oman pääoman korjauskeinotkaan eivät ole luontevia yrityksen kannalta, on pohdittava muita vaihtoehtoja. Monen yrityksen kohdalla parasta saattaisi olla osakeyhtiön virheellisen rekisteröimispäätöksen korjaamisen hakeminen. Hallintolain (581/2010) 8 luvun 50 pykälän mukaan viranomainen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen, mikäli

- päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen
- päätös perustuu ilmeisen väärän lain soveltamiseen
- päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe tai
- asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka olennaisesti vaikuttaa päätökseen.

Hakija ottaa tässä riskin, koska viranomainen voi korjata virheen joko asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Vahingoksi korjaamiseen tarvitaan kuitenkin asianosaisen suostumus. Suostumusta ei tarvita, mikäli virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Kun asiaan on tullut uutta selvitystä, virhe voidaan korjata ainoastaan asianosaisen eduksi.

5 CASE-YRITYS

5.1 Tutkimuksen tausta

Työn käytännön osuus tehdään erään kuljetusalan yrityksen tiedoista. Yritys on franchising-yritys, jota kutsutaan asiakkaan yksityisyydensuojan vuoksi tässä Yritys Tmi:ksi ja Yritys Oy:ksi. Muutoksen tavoitteena lienee vastuun rajoittaminen, sillä yrityksen suhteet muihin franchising-yrityksiin tai franchising-antajaan eivät ole selvät.

Yritys on aloittanut toimintansa yksityisenä elinkeinonharjoittajana, joka on rekisteröinyt toiminimen. Yrittäjä on oma-aloitteisesti päättänyt muuttaa yrityksensä toiminimestä osakeyhtiöksi. Yrittäjä on tehnyt lopettamisilmoituksen toiminimestä ja perustamisilmoituksen osakeyhtiöstä. Osakeyhtiön osakepääoma 2 500 euroa on maksettu. Toiminimen muutos osakeyhtiöksi näkyy kaupparekisterissä.

Muutoksen yhteydessä ei ollut huomioitu yksityisotoista mahdollisesti aiheutuvia ongelmia. Ennen muutosta toiminimen oma pääoma oli useita tuhansia euroja negatiivinen. Tämä johtui yksityisotoista. Toiminimen kohdalla yksityisotot eivät sinänsä ole iso ongelma, mutta muutoksen jälkeen ne sen sijaan ovat, koska oman pääoman tulee olla vähintään 2 500 euroa. Toiminimen osalta veroilmoituksen tekemiselle on anottu lisääaikaa, koska verotuksellisten seikkojen selvittely on vielä kesken.

Toiminimen vuoden 2011 tuloslaskelma ja tase löytyvät taulukoista 1 ja 2. Tuloslaskelmassa ja taseessa on esitetty pelkistetysti pääkohdat. Tuloslaskelman ja taseen luvut on yksityisyydensuojan vuoksi muutettu kertomalla kaikki samalla kertoimella sekä pyöristetty lähimpään 100 euroon. Poikkeuksena ovat luvut, jotka olisivat pyöristyneet nolnaan. Nämä luvut on pyöristetty 100 euroon. Mikäli lukuna on nolla, ei kyseisen erän osalta ole toimintaa. Toiminimen tilikaudet ovat eripituisia, joten lukemat eivät ole suoraan vertailukelpoisia. Muutoskausi

on toiminimen toinen tilikausi. Yritys työllisti molempina vuosina yhden henkilön yrittäjän lisäksi.

Yksityiskohtana taulukon 2 taseesta kerrottakoon, että *Aineettomat hyödykkeet* erä sisältää franchising-perustamismaksun. *Aineelliset hyödykkeet* sisältävät kuljetusalalla tarvittavaa kalustoa. Suunnitelman mukaiset EVL maksimipoistot on aloitettu kyseisten erien osalta. *Rahat ja pankkisaamiset* erä sisältää ainoastaan yrityksen pankkitilejä. *Pitkäaikaiset lainat* sisältävät yrityslainan sekä kaluston osamaksuvelan. Tase osoittaa, että toiminimen oma pääoma on molempina vuosina negatiivinen. Ensimmäisenä toimintavuonna oma pääoma on painunut 27 500 euroa negatiiviseksi ja toisena vuonna 88 000 euroa. Molempien vuosien oman pääoman negatiivisuus johtuu yksityisotoista. Molempina vuosina toiminimen toiminta on ollut kannattavaa.

Taulukko 1. Yritys Tmi:n tuloslaskelma muutostilikaudelta

TULOSLASKELMA		
Yritys Tmi		
	<u>2010</u>	<u>2011</u>
LIIKEVAIHTO	93 500	158 700
Liiketoiminnan muut tuotot	100	6 500
TUOTOT YHTEENSÄ	93 600	165 200
Materiaalit ja palvelut	6 400	76 800
Henkilöstökulut	12 100	11 900
Poistot ja arvonalentumiset	6 000	9 300
Liiketoiminnan muut kulut yhteensä	31 500	27 600
KULUT YHTEENSÄ	5 6000	125 600
LIIKEVOITTO	37 600	39 600
Rahoitustuotot ja kulut yhteensä	1 800	4 100
VOITTO ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ	35 800	35 500
Satunnaiset tuotot	5 500	0
VOITTO ENNEN TPSIIRTOJA JA VEROJA	41 300	35 500
Verot	5 700	3 300
TILIKAUDEN VOITTO	35 600	32 200

Taulukko 2. Yritys Tmi tase muutostilikaudelta

TASE		
Yritys Tmi		
	<u>2010</u>	<u>2011</u>
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet	0	31 800
Aineelliset hyödykkeet	18 100	18 800
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	18 100	50600
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Lyhytaikaiset Saamiset	20600	7 500
Rahat ja pankkisaamiset	100	1 900
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	20 700	94 00
VASTAAVAA YHTEENSÄ	38 800	60 000
VASTATTAVAA		
Yksityisotot	75 300	182 800
Yksityissijoitukset	12 200	27 000
Oma pääoma	– 63 100	– 155 800
Edellisten tilikausien tulos	0	35 600
Tilikauden voitto	35 600	32 200
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	– 27 500	– 88 000
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen vieras pääoma	55 500	120 500
Lyhytaikainen vieras pääoma	10 800	27 500
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	66 300	148 000
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	38 800	60 000

Yrityksen taustojen jälkeen tarkastellaan toiminimen verotusta ennen yritysmuodonmuutosta. Tästä siirrytään tutkimaan aikaisemmin kuvattuja negatiivisen oman pääoman korjauskeinoja oman pääoman korjaamistapoina. Tämän jäl-

keen tarkastellaan varojen poislukemista. Viimeisessä käytännön osioissa kerrotaan johtopäätökset sekä ratkaisuehdotus vallitsevaan tilanteeseen.

5.2 Yritys Tmi:n verotus

Ensimmäisenä lasketaan Yritys Tmi:n verotettava tulos vuodelta 2011. Toiminnan osalta tämä saadaan vähentämällä elinkeinotoiminnan veronalaisista tuotoista elinkeinotoiminnan vähennyskelpoiset kulut. Laskelma löytyy taulukosta 3, jossa selvyuden vuoksi on avattu tuloja ja menoja.

Taulukko 3. Elinkeinotoiminnan verotettavan tuloksen laskeminen

Yritys Tmi	
Liikevaihto	158 700
Saadut avustukset	2 200
Muut tuotot	4500
Korkotuotot	100
Veronalaiset tuotot yht.	163 300
Ostot	3 600
Ulkopuoliset palvelut	73 200
Henkilöstökulut yhteensä	11 900
Poistot	9 300
Vuokrat	3 000
Muut vähennyskelpoiset kulut	24 600
Korkokulut (väh. kelpoiset)	200
Vähennyskelpoiset kulut yht.	125 800
Elinkeinotoiminnan tulos	37 500

Kuten taulukosta 3 huomataan, on toiminimellä verovuonna 2011 veronalaisia tuottoja yhteensä 163 300 euroa. Tuotot sisältävät palveluiden myynnin, palveluissa tarvittavien tuotteiden myynnin, saadut avustukset, provisiot sekä rahoitustuotot. Vähennyskelpoiset kulut koostuvat palvelun toteuttamisessa tarvittavien tuotteiden ostoista, ulkopuolisten alihankkijoiden laskuista, henkilöstökuiluista, poistoista, kaluston ja sen säilytyksen vuokrista, muista vähennyskelpoi-

sista kuluista sekä lainojen korkokuluista. Muut vähennyskelpoiset kulut sisältävät pääasiassa kalustoon liittyviä kuluja, kuten esimerkiksi energiakuluja. Yritys Tmi:n muista kuluista löytyy työvaatekuluja, posti-, puhelin- ja internetkuluja, toimistokuluja sekä vakuutuskuja. Kaikki korkokulut eivät ole vähennyskelpoisia. Taulukossa 4 on laskettu vähennyskelvottomien korkokulujen määrä.

Taulukko 4. Laskelma vähennyskelvottomista korkokuluista

Yritys Tmi			
Taseen mukainen negatiivinen oma pääoma			88 000
Arvonkorotukset			0
Aikaisempien tilikausien tappiot			0
Oikaistu negatiivinen oma pääoma			88 000
Korot, jotka eivät ole vähennyskelpoisia			
88 000	x	1,5 % + 1 %	2 200
Oikaistu negatiivinen oma pääoma		Peruskorko +1	

Yritys Tmi:llä on lähtökohtaisesti vähennyskelpoisia korkokuluja 2 400 euron edestä. Koska oma pääoma on yksityisottojen vuoksi negatiivinen, eivät kaikki korkokulut ole vähennyskelpoisia. Korkokulujen peruskorkona käytettiin Verohallinnon vahvistamaa 1,5 %:a. Kuten taulukon 4 laskelma osoittaa, vähennyskelvottomia korkokuluja on 2 200 euron edestä. Tämä tarkoittaa sitä, että vähennyskelpoisia korkokuluja kertyi ainoastaan ($2\,400 - 2\,200 = 200$) 200 euron edestä.

Vähennyskelpoisten korkokulujen selvittyä voidaan tarkastella tarkemmin taulukon 3 laskelmaa. Laskelmien perusteella toiminimen verotettavaksi tuloksi saadaan 37 500 euroa. Koska voittoa on kertynyt suhteellisen paljon, olisi syytä selvittää yrityksen nettovarallisuuden arvo ansiotulo- ja pääomatuloverotusta varten. Pikainen taseen tarkastelu (taulukko 2) riittää kertomaan, että yrityksen oma pääoma on negatiivinen ja maksettujen palkkojen osuus niin vähäinen, että

nettovarallisuuden laskeminen tässä vaiheessa on tarpeetonta. Toiminimen elinkeinotoiminta verotetaan kokonaan yrittäjän ansiotulona.

Taulukossa 5 on esitetty valtion tuloveroasteikko. Valtion verotuksessa maksetaan progressiivista tuloveroa verotettavan tulon perusteella; mitä korkeammat tulot sitä korkeampi veroprosentti. Vero muodostuu kiinteästä erästä alarajan osalla sekä sen päälle tulevasta prosenttiosuudesta, joka nousee jyrkästi tulojen noustessa.

Taulukko 5. Vuoden 2011 valtion tuloveroasteikko (Verohallinto 2010)

Verotettava ansiotulo, euroa	Vero alarajan kohdalla, euroa	Vero alarajan yllästä tulon osasta, %
15 600 - 23 200	8	6,5
23 200 - 37 800	502	17,5
37 800 - 68 200	3 057	21,5
68 200 -	9 593	30

Kuten taulukosta voi havaita, kuuluu Yritys Tmi:n verotettava tulos taulukon toiseksi alimpaan veroluokkaan. Valtion veron lisäksi tulevat kunnallis- sekä kirkollisvero. Tutkielmassa käytetään oletuksena, että verotettava on turkulainen ja evankelis-luterilaisen seurakunnan jäsen. Kunnallisvero oli Turussa 2011 18,75 % (Turun kaupunki 2012) ja kirkollisvero oli Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymässä 1 % (Ev.lut. Kirkko 2010). Laskelmien yksinkertaistamiseksi vähennyksiä, sairaanhoito- tai päivärahamaksuja ei huomioida. Ansiotuloveronlaskelmista on esiteltytaulukossa 6.

Taulukon 6 laskelmasta selviää, että Yritys Tmi:n elinkeinonharjoittajalla menee ansiotuloveroihin ennen vähennyksiä yhteensä 10 400 euroa. Tällöin yrittäjälle jää verojen jälkeen (37 500 – 10 400) 27 100 euroa. Vuonna 2011 yrityksen tilikausi kesti 8 kuukautta, joten nettotulo yrittäjälle oli noin 3300 euroa kuukaudessa.

Taulukko 6. Ansiotuloveron laskeminen

Verotettava tulo	37 500,00
Valtion vero	
Vero alarajalla	520
Vero ylimenevästä 17,5 % (37 500 – 23 200)	2 502,50
Kunnallisvero 18,75 %	7 031,25
Kirkollisvero 1 %	375
Ansiotuloverot yhteensä	~10 400,00

Lähtökohtaisesti yrityksellä menee hyvin toiminimuotoisena. Muutosta olisi tullut arvioida huolella, koska osakeyhtiöksi muuttamisesta seuraa myös negatiivisia puolia, kuten esimerkiksi raskaampi byrokratia. Eri lähteistä on löydettävissä mielipiteitä eri euromääräisistä rajoista, jolloin yritys tulisi muuttaa osakeyhtiöksi. Taloushallinnon ammattilasten mielipiteet ovat vaihdelleet eri keskustelufoorumeilla 26 000 eurosta 100 000 euroon. Muutos on jo tehty, joten sen taloudellisten vaikutusten arvioinnilla ei tässä ole merkitystä. Tämän työn tavoite on tutkia, miten edellä kuvatusta mittavasta negatiivisesta omasta pääomasta selvittää ja miten muutos osakeyhtiöksi saadaan toteutettua mahdollisimman vähäisin veroseuraamuksin.

5.3 Negatiivisen oman pääoman korjauskeinot ja varojen poislukeminen

Luvussa 4.4 on esitelty negatiivisen oman pääoman korjauskeinot. Seuraavaksi tutkitaan, mikä näistä keinoista olisi tässä tapauksessa paras. Ensimmäiseksi tarkastellaan korjauskeinona lisäpääomasijoitusta. Tästä siirrytään arvonnkorotuksen kautta lainasaamisiin ja negatiivisuuden siirtämiseen vapaaseen omaan pääomaan.

Yritys Tmi:n oma pääoma on vuonna 2011 negatiivinen 88 000 euroa. Osakepääomaksi on merkitty 2 500 euroa. Tämä tarkoittaa sitä, että yrittäjän tulisi tehdä 90 500 euron lisäsijoitus yritykseen. Näin suuri lisäpääomasijoitus on hyvin epätodennäköinen, sillä toiminimen yrityslaina on saatettu läpilainata yksityiskäyttöön. Mikäli lisäpääomasijoitus kuitenkin tehtäisiin, tulisi se tehdä ennen

muutosta tai viimeistään muutoshetkellä. Mikäli lisäepäpääoman sijoittaminen ei ratkaise puheena olevaa oman pääoman ongelmaa mietitään yhä, miten negatiivinen oma pääoma saadaan korjattua. Kirjaukset olisi tehtävä niin, että yritys voidaan muuttaa osakeyhtiöksi. Mikäli korjaustoimi tehtäisiin, olisi se kirjattu *per Rahat an Yksityissijoitus* 90 500 euroa. Kuvatussa esimerkissä ei ole tehty kyseistä korjaustointia, mikä ilmenee aiemmista taulukoista.

Lisäpääomansijoitus olisi ollut yksinkertaisin korjauskeino. Koska tätä ei ole käytetty, tulee seuravana kysymykseen arvonkorotukset käyttöomaisuuden arvostuskelpoisiin varoihin. Tämä tarkoittaa käytännössä korotusta maa- tai vesialueeseen taikka tiettyihin arvopapereihin. Tarkasteltaessa Yritys Tmi:n tasetta voidaan sen todeta sisältävän franchising-maksun sekä kalustoa. Franchising-maksun jäljellä oleva meno jäännös on 31 800 euroa ja kaluston 18 800 euroa. Koska yhtiöllä ei ole arvonkorotuskelpoisia varoja, ei arvonkorotusta voida tehdä.

Spekulaation vuoksi todettakoon, että franchising-maksuun tehtävää arvonkorotusta olisi suhteellisen vaikea perustella ilman lainsäädäntöäkin. Elelleenmyyntin hintaa on hankala arvioida luotettavasti. Lisäksi franchising-antajalla ja -ottajalla saattaa olla sopimuksessa määräyksiä oikeuden luovutuksesta. Antajalla saattaa olla esimerkiksi etuoikeus ostoon tiettyyn hintaan. Lisäksi yrityksen taloudellinen tilanne vaikuttanee franchising-maksun arvoon. Niinpä arvonkorotuksen vaatimusta hankintamenoa pysyvästi suuremmasta todennäköisestä luovutushinnasta olisi vaikea täyttää. Mitä taas tulee kaluston arvonkorotukseen, lienee arvonkorotuksen pohtiminen turhaa. Vaikka elelleenmyyntihinta olisikin suurempi kuin kirjanpitoarvo, ei se missään tapauksessa kata 90 500 euron tarvetta.

Osakeyhtiölain kannalta epäilyttävä, mutta muutoksen mahdollistava vaihtoehto on negatiivisuuden kirjaaminen lainasaatavaksi. Osakaslainan myöntämisestä päättää itse yrittäjä, joten liiketaloudellisia perusteita ei tässä tapauksessa sovelleta. Koska yrityksestä ei ole saatavilla tilinpäätösinformaatiota enempää tietoa, arvioidaan Quick ration avulla yrityksen lyhytaikaista ja omavaraisuusas-

teella yrityksen pitkäaikaista kykyä selvitä velvoitteistaan. Taulukossa 7 on laskettu molemmat tunnusluvut.

Taulukko 7. Quick ratio ja omavaraisuusaste

Quick ratio	=	$\frac{\text{Rahoitusomaisuus}}{\text{Lyhytaikaiset velat}}$	=	$\frac{9400}{10800}$	=	0,87
Omavaraisuusaste	=	$\frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Taseen oikaistu loppusumma}}$	=	$\frac{-88000}{60000}$	=	-1,47

Quick ratio osoittaa tyydyttävää maksuvalmiuden tasoa. Eli yritys kykenee tyydyttävästi selviytymään velvoitteistaan lyhyellä aikavälillä. Pitkällä aikavälillä lukema on huono. Tyydyttävän ja huonon yhdistelmää ei voida pitää erityisen hyvänä. Yhdistettynä nämä lukemat siihen, että jakokelpoisilla varoilla on jo pienennetty oman pääoman negatiivisuutta, ei lainasaamiseksi kirjaamista tällä hetkellä voi pitää erityisen hyvänä vaihtoehtona.

Mikäli lyhytaikaisen kyvyn vastata velvoitteista katsotaan olevan riittävä todiste yrityksen maksukykyisyydestä, kirjattaisiin osakaslaina *per Pitkäaikaiset Saamiset an Oma pääoma 90 500*. Sen jälkeen yrityksen tase näyttäisi taulukon 8 kaltaiselta. Taulukossa 8 omistajan oletetaan maksaneen Yritys Oy:n osakepääoman omalta tililtään. Koska toiminimen voitot ovat viimekädessä yksityisen elinkeinonharjoittajan tuloja, on ne käytetty tässä esimerkissä kattamaan negatiivisista omaa pääomaa. Tämän kattamisen jälkeen yritykselle jää saamisiksi 90 500 euroa. Koska summa on näin suuri, voidaan olettaa, että kyseessä on pitkäaikainen saaminen.

Taulukko 8. Yritys Oy:n tase lainasaamisten kirjaamisen jälkeen

TASE		
Kuljetus Tmi		
	<u>2010</u>	<u>2011</u>
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet	0	31 800
Aineelliset hyödykkeet	0	18 800
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	0	50 600
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Lyhytaikaiset saamiset	0	7 500
Pitkäaikaiset saamiset	0	90 500
Rahat ja pankkisaamiset	0	1 900
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	0	99 900
VASTAAVAA YHTEENSÄ	0	150 500
VASTATTAVAA		
Osakepääoma	0	2 500
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	0	2 500
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen vieras pääoma	0	120 500
Lyhytaikainen vieras pääoma	0	27500
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	0	148 000
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	0	60 000

Lainasaamiseksi merkitseminen on todennäköisesti osakeyhtiöperiaatteiden vastaisuuden lisäksi myös veroseuraamuksia aktivoivaa. Tässä esimerkissä varojen erillisyyteen ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Yritys T:in kohdalla olisi tässä vaiheessa ajankohtaista miettiä tilitoimiston vastuuta ja sitä, onko prosessin tiimoilta tehty riittävää dokumentaatiota. Yritys Oy:n kohdalla voita-

neen olettaa, että osakas ei ole aikonut maksaa lainaa takaisin kovinkaan nopeasti. Lainasopimusta saati maksusuunnitelmaa ei ole tehty, joten tämä saattaa aktivoida peitellyn osingonjaon riskin.

Jos lainasaaminen kirjataan, voi yrittäjä joutua maksamaan pahimmassa tapauksessa koko erästä pääomatuloveron. Verorastitus olisi osakkaan osalta ($90\,500 \cdot 28\%$) noin 25 300 euroa. Mikäli osakas kuitenkin maksaa lainaa 5 vuoden kuluessa takaisin, voidaan palautus vähentää osakkaan mahdollisista veronalaisista pääomatuloista. Osakeyhtiön aikana myönnetty osakaslaina on kahdenkertaisen verotuksen alainen aina takaisinmaksuun saakka. Osakslainaan kohdistuu ensin 26 %:n yhteisövero ja sitten osakkaan pääomatulovero. Kokonaisverorastitus lainaan olisi: $26\% + (100 - 26) \cdot 0,28 = 46,7\%$ eli ($90\,500 \cdot 46,7\%$) noin 42 300 euroa.

Viimeinen negatiivisen oman pääoman korjauskeino on negatiivisuuden sijoittaminen vapaan oman pääoman negatiivisuudeksi. Kuten aikaisemmin luvussa 4.4 on tullut esille, tähän vaihtoehtoon ei liity verotuksellisia ongelmia, mikäli varat riittävät velkojen katteeksi. Varojen riittävyyslaskelma löytyy taulukosta 9. Laskennallisia arvonkorotuksia ei ole tehty, koska yrityksellä ei ole arvonkorotuskelpoisia varoja. Laskeman yksinkertaistamisen vuoksi palkkoja ei ole huomioitu, koska maksettujen palkkojen määrä on niin vähäinen, ettei niillä ole merkitystä.

Taulukossa 9 yrityksen varoiksi on laskettu aineettomat ja aineelliset hyödykkeet sekä myyntisaamiset. Varoja yrityksellä on yhteensä 58 100 euroa. Yrityksen veloiksi on otettu yrityslaina, osamaksuvelat sekä lyhytaikaiset velat kuten ostovelat. Velkoja yrityksellä on yhteensä 148 000 euroa. Pelkästään velkoja on varallisuuslaskelman mukaan 89 900 euroa enemmän kuin varoja. Yrityksen varallisuus ei siis kata osakepääomaa, joten negatiivisuutta ei voida sijoittaa vapaaseen omaan pääomaan. Lisäksi voidaan todeta, että yrityksen on välittömästi tehtävä osakepääoman menettämisilmoitus. Osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n kohta: ”Hallituksen on viipymättä tehtävä osakepääoman menettämisestä rekisteri-ilmoitus” ei anna ilmoituksen jättämisaikakohdalle liikkumavaraa.

Taulukko 9. Yrityksen varallisuuslaskelma

Oma pääoma ennen muutosta			– 88 000
<u>Varat</u>			
Aineettomat hyödykkeet	31 800		
Aineelliset hyödykkeet	18 800		
Lyhytaikaiset saamiset	7 500	58 100	
<u>Velat</u>			
Pitkäaikaiset velat	120 500		
Lyhytaikaiset velat	27 500	148 000	
Erotus			– 89 900

Tarkastelun perusteella voidaan todeta, että yrityksen negatiivisen oman pääoman korjauskeinoista ainoastaan lainasaamiseksi muuttaminen on jokseenkin käypä menetelmä. Veroseuraamukset saattavat kuitenkin olla raskaat. Niinpä on syytä pohtia myös muita vaihtoehtoja.

Tasejatkuvuus ei ole kaikissa tapauksissa täysin ehdoton vaatimus, jotta yritysmuodon muutos voi tapahtua veroseuraamuksitta. Verohallinto on hyväksynyt esimerkiksi käyttöomaisuuskiinteistön poisluokemisen yrityksen varoista. Poisluokeminen on kuitenkin tehtävä niin, että jatkuvuus ei vaarannu ja yrityksen identiteetti pysyy samana. Poisluettavat varat eivät saa olla luonteeltaan olennaisia tai määrältään suuria. Lisäksi, kuten aiemmin on todettu, yrityksen tulee pysyä samana elinkeinotoiminnan tulolähteenä kuin ennen muutosta.

Yrityksellä ei ole käyttöomaisuuskiinteistöä. Muutenkaan yrityksen osalta ei voida toteuttaa varojen poisluokemista, koska yksityisötöt ovat jatkuneet osakeyhtiössä. Kaikkia mahdollisia varoja siis tarvitaan. Velkojen osalta helpointa olisi poislukea laina ja sen perusteella tapahtuneet yksityisötöt, jotka ovat kääntäneet oman pääoman negatiiviseksi. Mikäli näin toimittaisiin, ei oma pääoma olisi enää negatiivinen. Poisluokemista puoltaa se, että lainaa ei ole käytetty elinkeinotoiminnan kehittämiseen. Ongelmalliseksi lainan poisluokemisen tekee se, että

yrittäjän luonne ei saisi muuttua. Lainaa ei ole nostettu yksityishenkilöä vaan toiminimen yritystoimintaa varten. Lisäksi laina on muutoksen yhteydessä siirretty osakeyhtiön nimiin. Lainan myöntöperusteena on ollut sen käyttö yritystoimintaan. Koska lainaa ei näiden perusteiden vuoksi voitane poislukea, olisi myös lainarahojen eli sijoituskohteen löydyttävä muutoksen jälkeen yritystoiminnasta.

5.4 Johtopäätökset

Yritys Tmi:n kohdalla ei voida määritellä yhtä ja ainuttakaan tapaa, miten sen tulisi toimia. Jäljelle jääviä vaihtoehtoja on useita, joista jokaiseen liittyy enemmän tai vähemmän ongelmia. Ensimmäinen vaihtoehto on lainan muuttaminen joko kokonaan yksityislainaksi tai yrityslainan lainasaamisten takaisinmaksu yksityislainalla. Toinen vaihtoehto on negatiivisen oman pääoman merkitseminen lainasaatavaksi. Kolmas vaihtoehto on hakea virheellisen rekisteröintipäätöksen korjaamista asiavirheen perusteella. Viimeisenä vaihtoehtona voidaan pitää sitä, että toiminimen lopettamispäätös perutaan ja toimintaa jatketaan sekä toiminimenä että kokonaan erillisenä osakeyhtiönä.

Lainan muuttaminen yksityislainaksi vaatisi kyseisen rahoittajan suostumuksen. Rahoittaja on myöntänyt lainan yrityskäyttöön. Mikäli muuttamista yrittäisi neuvotella, ei lopputulos välttämättä olisi mieluinen. Rahoittaja saattaa katsoa, että laina on myönnetty väärin perusteiden ja että yrittäjä on ollut epärehellinen. Tästä saattaa seurata jopa rikosoikeudellinen vastuu. Tätä menettelytapaa ei tämän vuoksi voida ensisijaisesti suositella.

Yksityislainan nostaminen ja lainan takaisinmaksu näillä rahoilla yritykselle, sen sijaan voitaisiin pitää hyvin suositeltavana. Negatiivinen oma pääoma saataisiin katettua tai ainakin vähennettyä siihen määrään, että yrityksen varat riittäisivät velkojen kattamiseen. Osakepääoman menettämisesi ilmoitusta ei silloin tarvitsisi tehdä. Ongelmaksi tässä tapauksessa saattaa syntyä se, mistä yrittäjä saa lainan ja siihen tarvittavat vakuudet.

Toinen vaihtoehto on aikaisemmin käsitelty negatiivisuuden siirto lainasaamiseksi. Tämän kohdalla todettiin, että veroseuraamukset saattavat olla mittavat. Osakaslainat tulee merkitä veroilmoitukseen, joten veroseuraamukset tästä ovat hyvin todennäköisiä, mikäli toimitaan niin kuin kuuluukin. Kirjanpitäjän näkökulmasta negatiivisuutta ei tule kirjata lainasaamiseksi ennen kuin yrittäjälle on kerrottu toimenpiteen seuraamuksista ja tältä on saatu sille suostumus. Osakaslainan kanssa tulee olla erityisen varovainen, sillä mikäli koska mahdolliset veroseuraamukset ovat huomattavia. Tässä tapauksessa myös maksukykyisyyden vaarantuminen on todennäköisesti ylitetty. Näin ollen tätäkään vaihtoehtoa ei voida pitää suositeltavana velkojien suojaksi asetetun maksukykyisyysvaatimuksen vuoksi.

Kolmas vaihtoehto on hakea osakeyhtiön rekisteröimispäätöksenkorjaamista asiavirheen perusteella. Tällä tarkoitetaan käytännössä sitä, että toiminimeä ei muutettaisikaan osakeyhtiöksi. Osakeyhtiön perustamispäätös poistettaisiin perustuen virheelliseen selvitykseen yhtiötä perustettaessa. Mikäli muutos perutaan tällä perusteella, ei siitä synny veroseuraamuksia. Toimintaa jatkettaisiin kuten ennen muutosta.

Tässä tapauksessa muutoksen pohjaksi on ilmeisesti riittänyt osakepääoman maksukuitti. Muutoksen tultua ilmi on yrityksestä tehtävä tilinpäätös, jonka perusteella toiminimi lopetetaan ja varat sijoitetaan nettoapportina osakeyhtiöön. Tilinpäätöksen valmistuttua on selvinnyt, että negatiivisen oman pääoman ongelma on huomattava eivätkä varat riitä velkojen kattamiseen. Kuten aiemmin todettiin yritys toimi kannattavasti ja kasvoi hyvin toiminimuotoisenakin. Mitä taas tulee yrittäjän pyrkimykseen rajoittaa vastuutaan, ei se välttämättä ole erityisen hyvä perustelu yhdenmiehen osakeyhtiössä. Vastuut toteutuvat tällaisissa osakeyhtiöissä usein samoin kuin ne olisivat toteutuneet toiminimessäkin. Tämä johtuu yleensä siitä, että ainut osakas tekee itse päätökset ja joko yrittäjä itse tai hänen lähipiirinsä joutuu takaamaan yrityslainoja henkilökohtaisella omaisuudellaan.

Viimeisenä vaihtoehtona on toiminimen lopettamisen peruminen ja osakeyhtiön jatkaminen täysin erillisenä yrityksenä. Periaatetasolla tämä on mahdollista,

koska toiminimi on rekisteröity ja näin ollen yrittäjällä on oikeus antaa osakeyhtiölle lupa samankaltaisen nimen käyttöön. Lisäksi yrityksillä on täysin erilliset pankkitilit. Toiminimen verovelat tai verosaamiset eivät myöskään siirry osakeyhtiölle. Tässä tapauksessa, kun muutos on jo tehty, saattaisivat muutostoimet aktivoida veroseuraamuksia.

Parhaimmiksi edellä käsitellyistä vaihtoehtoista voidaan katsoa yksityisvelan ottamisen tai yhtiömuodonmuutoksen perumisen asiavirheeseen perustuen. Koska yksityisottoja on jatkettu osakeyhtiön aikana, voitaisiin yksityislainaa katsoa vain ongelmien lykkäämiseksi. Yrittäjän kannalta parasta olisi jatkaa toiminimenä. Vaikka hän ei itse päättäisi hakea asiavirheen korjausta, saattaa rekisteriviranomainen korjata virheen joka tapauksessa esimerkiksi verottajan aloitteesta. Nykytilanteessa tilitoimiston kannalta tärkeintä on selvittää yrittäjälle hänen tilanteensa ja päättää yhdessä hänen kanssaan jatkotoimenpiteistä.

6 PÄÄTELMÄT

Yhtiömuodon muutokset voidaan hoitaa varsin kivuttomasti, mikäli asioihin on perehdytty riittävästi. Prosessin aikana yrittäjän tulisi tulla tietoiseksi osakeyhtiöön liittyvistä rajoitteista. Vaikka asioihin olisi perehdytty, saatetaan silti osakeyhtiön elinkaaren aikana toimia vastoin osakeyhtiön sääntöjä. Toiminimestä osakeyhtiöön vaihtanut yrittäjäomistaja ei välttämättä tiedosta, ettei osakeyhtiössä varoja voi nostaa samoin kuin toiminimen aikana. Kirjanpitäjän ja omistajayrittäjän yhteistyön tulisi olla kiinteää, mikäli on huomattavissa, että yrittäjällä ei ole ymmärrystä yrityksensä taloudesta saati sitten verotuksesta tai oikeudellisista seikoista. Tällöin pystytään antamaan ennaltaehkäiseviä neuvoja ja puuttamaan ongelmiin välittömästi.

Läheinen yhteistyö auttaa kirjanpitäjää pysymään paremmin ajan tasalla asiakkaansa taloudesta. Läheisen yhteistyön ansiosta ongelmat on helpompi huomata ja estää. Läheinen yhteistyö kannustaa yleensä kysymään neuvoa helpommin. Toiminimen kohdalla negatiivinen oma pääoma karttuu yleensä hiljalleen yksityisottojen ja tappiollisten vuosien seurauksena. Oman pääoman negatiivisuus ei kuitenkaan välttämättä ole iso ongelma. Muutostilanteessa ongelma saattaa olla huomattavasti suurempi. Mikäli muutos tulee tilitoimistolle täysin yllätyksenä, saattavat vaadittavat toimenpiteet olla haastavia. Muutoksen yhteydessä ongelmia aiheuttavat asiat on saatettu tiedostaa jo toiminimen aikana, mutta niihin ei kuitenkaan ole välttämättä reagoitu.

Toiminimessä yrittäjän yksityisotot, ja siten myös läpilainaus, eivät ole seuraamuksia aiheuttavia, vaikkakin yrityslaina tulisi käyttää yrityksen kehittämiseen. Osakeyhtiössä molemmat aiheuttavat seuraamuksia. Yleensä läpilainaus tunnistetaan siitä, että yrityksestä on nostettu tietyllä aikavälillä suurin piirtein sama summa kuin lainaa on saatu. Läpilainauksen kohdalla yrityksen negatiivisen oman pääoman korjaaminen muutostilanteessa on yleensä haastavampaa kuin esimerkiksi tappioiden kohdalla.

Toiminimen aikana on saatettu nostaa ylisuuria yksityisottoja, jotka aiheuttavat muutostilanteessa ongelmia, jos yrityksen oma pääoma muuttuu negatiiviseksi. Tutkielman case-yrityksen kohdalla yhtiömuoto muutettiin negatiivisesta omasta pääomasta huolimatta osakeyhtiöksi. Yleensä negatiiviseen oman pääoman ongelmaan paneudutaan jo ennen yritysmuodon muutosta. Tästä syystä tämänkaltainen ongelmatilanne lienee melko harvinainen.

Ongelmat ratkaiseminen vaatii usein taloudellisia panoksia. Lisäpääomasijoitusta voidaan pitää kaikissa negatiivisen oman pääoman tilanteessa parhaimpana vaihtoehtona, mikäli yrittäjän taloudellinen tilanne sen sallii. Muissa tapauksissa on toimittava huomattavasti varovaisemmin ja tehtävä laskelmia. Arvonkorotuksiin on suhtauduttava kaikissa tilanteissa harkiten. Lainasaamisiksi merkitsemisestä tulee yleensä veroseuraamuksia, ja negatiivisuuden sijoittaminen vapaaseen sijoitettuun omaan pääomaan estänee jonkin aikaa varojen jaon osakeyhtiöstä. Tällaisissa tilanteissa varojenjaolla ei tarkoiteta palkkaa ja siihen rinnastettavia tilanteita. Jos osakas kuitenkin haluaa saada osakeyhtiöstä rahaa, on palkka useimmiten paras vaihtoehto.

Lopuksi tulee vielä muistaa tilitoimistonvastuu ja dokumentoinnin tärkeys. Tilitoimisto on asiantuntija, jolla on asiantuntijan vastuu. Tilitoimisto saattaa joutua vastuuseen myös asiakkaansa tekemistä virheistä. Vastuuta voidaan rajoittaa osoittamalla, että tilitoimisto on toiminut oikein. Tästä syystä on tärkeää dokumentoida asiakkaiden kanssa tehdyt sopimukset, käydyt keskustelut sekä erilaiset asiakkaiden hyväksi tehdyt toimenpiteet. Dokumentointi tulisi aloittaa heti, kun tulee uusi asiakas. Tietojen tallentaminen ei saisi olla satunnainen toimenpide vaan pikemminkin päivittäinen rutiini.

LÄHTEET

Airaksinen, M.; Pulkkinen, P. & Rasinaho, V. 2007. Osakeyhtiölaki I, Helsinki: Talentum Media Oy.

Blummé, N.; Kaarenoja, A. & Suontausta S. 2010. Maksukyky, varojenjako ja velkojansuoja osakeyhtiössä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Castrén, M. 2008. Toiminimi. 2., uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. 2010. Kirkollisveroprosentti säilyy useimmissa seurakunnissa ennallaan vuonna 2011. Viitattu 13.4.2012.
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/97FD1C7A9D22A308C22577E7003CB5FC?OpenDocument&lang=FI>.

Hallintolaki 11.6. 2010/581.

Honkamäki, T. & Pennanen M. 2010. Yritysjärjestelyjen käsikirja – kirjanpito, verotus ja yhtiöoikeus. Juva: WSOYpro Oy.

Hoppu, E. & Hoppu, K. 2008. Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. 12., painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Järvenoja M. 2007. Yritysjärjestelyjen verotus. Juva: WSOYpro Oy.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

Korkein hallinto-oikeus. 14.10.1991/B508.

Korkein hallinto-oikeus 28.9.2007/63.

Korkein oikeus. 15.12.2010/91.

Kukkonen, M. & Walden, R. 2011. Pk-yrityksen verosuunnittelu. 1., painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Koponen J. 2010. Yrittäjän verokäsikirja. 3. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto O.

Kyläkallio, J.; Irola, O. & Kyläkallio K. 2008. Osakeyhtiö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/ 360.

Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 22.12.2005/1142.

Laissa verotusmenettelystä 18.12.1995/1558.

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2012. Yritysten lukumäärät kaupparekisterissä. Viitattu 16.1.2012
<http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.htm>

Patentti- ja rekisterihallitus. 2010. Osakepääoman menettäminen. Viitattu 23.2.2012
<http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/osakeyhtio/muutokset/menettaminen.html>

Patentti- ja rekisterihallitus. 2011. Yksityisen elinkeinonharjoittajan muutosilmoitus. Viitattu 27.2.2012
<http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yeh/muutokset.html>

- Pretax. 2011. Hallituksen jäsenen vastuu, kun yhtiön osakepääoma on menetetty. Viitattu 21.2.2012 <http://pretax.vipinfo.info/default.asp?viewID=2&newsID=229>
- Salin, M. 2005. Liikkeen- ja ammatinharjoittajan kirjanpito. 1., painos. Helsinki: Oy Edita Prima Ab.
- Tilisanomat 2008, Yhtiömuodon muutokset. Viitattu 2.3.2012 <http://www.tilisanomat.fi/lehti/printview.php?catid=14&artid=496>.
- Toiminimilaki 2.2.1979/128.
- Tomperi, S. 2009. Yritysjärjestelyjen verotus. 23., uudistettu painos. Porvoo: WSOYpro OY.
- Tuloverolaki 30.12.1992/1535.
- Turun kaupunki. 2012. Kunnallisveroprosentti on Turussa 18,75 vuonna 2012. Viitattu 13.4.2012. <http://www.turku.fi/public/default.aspx?contentid=796>.
- Suomen Yrittäjät ry. 2012. Osakeyhtiön perustamistoimet ja yritysmuodon säätely. Viitattu 18.4.2012. <http://www.yrittajat.fi/minustakoyrittaja/perustamistoimet/osakeyhtio>.
- Suomen Yrittäjät ry. 2000. Yksinyrittäjien ja muiden pienyrittäjien toimintaolosuhteiden parantaminen. Viitattu 8.3.2012. <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/yksinyrittajat>.
- Yritystutkimusneuvottelukunta. 2005. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. 8., korjattu laitos. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Valtionvarainministeriön päätös ilmoittamisvelvollisuudesta annetun päätöksen muuttamisesta 4.7.1997/296.
- Verohallinto. 2002. Negatiivinen oma pääoma. Viitattu 23.2.2012 www.vero.fi > Syventävät vero-ohjeet > Negatiivinen oma pääoma.
- Verohallinto. 2011. Negatiivinen oma pääoma muutettaessa yhtiö osakeyhtiöksi. Viitattu 23.3.2012 www.vero.fi > Syventävät vero-ohjeet > Elinkeinoverotus > Negatiivinen oma pääoma muutettaessa yhtiö osakeyhtiöksi.
- Verohallinto. 2011. Osingot. Viitattu 7.4.2012 <http://portal.vero.fi/public/default.aspx?uielementsiz=2&nodeid=9198>.
- Verohallinto. 2002. Toimintamuodon muutos osakeyhtiöksi. Viitattu 7.4.2012 www.vero.fi > Syventävät vero-ohjeet > Toimintamuodon muutos osakeyhtiöksi.
- Verohallinto. 2010. Yrityksen perustaminen - liikkeen- ja ammatinharjoittaja. Viitattu 16.1.2012. www.vero.fi>Yritys- ja yhteisöasiakkaat>Liikkeen- ja ammatinharjoittaja> Yrityksen perustaminen.
- Verohallinto 2010. Vuoden 2011 valtion tuloveroasteikko. Viitattu 15.4.2012 https://arkisto.vero.fi/?path=5,40,90&article=9720&domain=VERO_MAIN&language=FIN&index=.
- Veronmaksajain Keskusliitto ry. Ammatin- ja liikkeenharjoittajan veroilmoitus. Viitattu 13.4.2012. <http://www.veronmaksajat.fi/fi-FI/veroilmoitusohjeet/ammattinjaliikkeenharjoittaja>.
- Wikström, K. 2006. Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. 3., täysin uudistettu painos. Helsinki: Hakapaino Oy.